

Luceafărul

A. MUANU

Anul VII.

Nr. 16.

Sibiu, 15 August 1908.

Abonament:

Austro-Ungaria:	România:
1 an . . . 12 cor.	1 an . . . 16 cor.
Ed. de lux 20 "	Ed. de lux 25 "
6 luni . . . 6 "	6 luni . . . 8 "
Ed. de lux 10 "	Ed. de lux 13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor, în România și în Străinătate: 1 an 12 cor.

SUMARUL.

Octavian Goga . . .	Înviere (poezie).	Dări de seamă: . . .	A. Vlahuță: „Din trecutul nostru”. Bertha von Suttner: Jos armele.
I. Agârbiceanu . . .	Ghiuțu.	Cronică:	† Nicolae Popea. Înaugurarea teatrului popular român din Șoimuș. — Poșta redacției. — Aviz.
Victor Eftimiu . . .	Cântec (poezie).		
George Murnu . . .	Monum. antice din Roma (Termele lui Caracalla).		
Victor Eftimiu . . .	Afrodita (poezie).		
O. C. și A. Tăslăuanu	Synnöve Solbakken de Björnstjerne Björnson (trad.)		

Ilustrațiuni: Vederi din Roma (Termele lui Caracalla).

ABONAMENT:

Austro-Țngaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 „	„ „ „ „	10 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 „	„ „ „ „	13 „

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

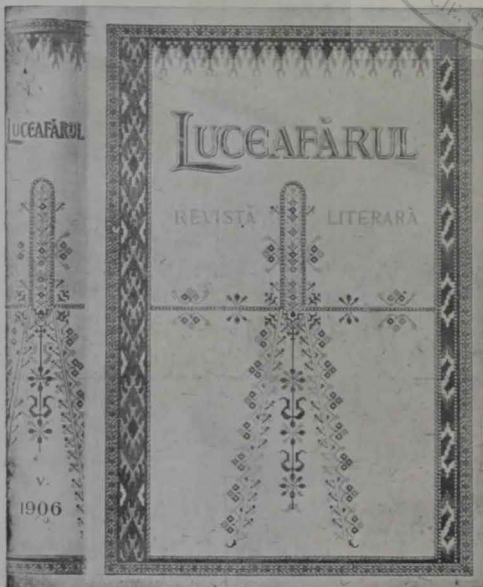
Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.—

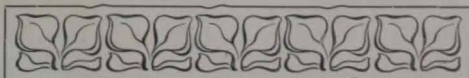

Florărie românească în Budapesta.

Prăvălia Seyderhelm Bruno (Váci-uteza 7) una dintre cele mai frumoase prăvălii de flori din Budapesta în zilele trecute a ajuns în proprietatea d-nei Maria Căicuțiu.

D-na Căicuțiu a fost până acum conducătoarea în timp de vre-o 10 ani a primei florării de aici Szelmár, căreia i-a adus mare renume, prin recunoșterea și gust artistic și în special prin diferite decorațiuni admirabile în urma cărora a câștigat mai multe premii. Renumele deosebit al d-nei Căicuțiu se dovedește deja prin faptul, că abia de câteva zile a luat în primire prăvălia și deja a primit nenumărate comande din partea celor mai distinse familii, cari o cunosc deja din firma Szelmar.

Recomandăm în deosebita atenție a publicului românesc florăria aceasta care poartă și mai departe firma avută.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sub îngrijirea anai comitet de redacție.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunțan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu.

Orice reproducere, fără indicarea izvorului, este oprită.

Înviere. *)

Eu 'n cuib la noi visatul sol de pace,
Eu îngerul chemat în nopți sibastre
Să 'mbine două suflete sărace...
Îl simt deasupra capetelor noastre
Cum, tremurând, aripile-și desface...

— Vezi suntem singuri... Fruntea mea ferbinte
O sprijini tu cu mânilor-amândouă
O sprijini tu și mâna ta nu minte,
Nevasta mea... — Ca fața unei sfinte,
Ai chipul blând și 'n ochi scipiri de rouă,
Ei se deschid ca bine să cuvinte
Tăcerea ast' atât de dulce nouă...
... Și stăm uitați... E-atâta pace 'n casă,
Doar' în cămin jăratecul tresare
Și mor cărbunii arși de 'nfiurare,
Când cade-o dulce-adormitoare lene
Și 'n noapte 'ncet pe creștet ni se lasă,
Coboară lin, ne-alumecă pe gene,
Ca o broboadă albă de mătăasă...

În pacea caldă visurile toate
Pe-acelaș drum se duc îngemănate,
Când ochii mei în noapte-și fac cărare,
Neștiutori călătorec în zare,
Îmbrățișând câmpiile de gheață...
Zadarnic cer un picur de viață...
Dorm zăvorâte 'ndemnurile firii
Și luna trece, galbenă la față,
Nemilostivă 'n drumul strălucirii...

Eu stau pierdut, înlănțuit de frică,
Când într'o clipă câmpul se 'nfiară.
Din adâncimi un urlet se ridică;
Simt tot mai dârz cum bolta o despică,
În drum năvalnic suie și coboară
Pustietatea albă de zăpadă.
Framântă creasta plopiilor din vale,
Îngrozitorul chiot de osândă.
Și tremură omățul pe livadă, —
Când de departe-un lup își taie cale
Și-și strigă nopții patima flămândă.

În ochii verzi văd fulgere de ură,
Văd neînfrânta sete de viață,
Mă biruie păgâna lor arsură...
Ei nu cunosc a jugului povață!
Te înțeleg neimblânzită fiară,
Tu frate bun al visurilor moarte,
Îmustrarea ta, ce-mi vine de departe,
Lovește-adânc și 'ncepe să mă doară...
Te-ascult strivit, ostaș fără hodină,
Tu sol răzleț al patimilor mele,
Îmi turburi pacea cerului cu stele,
Și mă cobori din lumea lor senină.
De glasul tău ce strigă 'n întunerec
Se frâng și cad zăvoare ferecate,
Se frâng și cad și lanțuri n'am să ferec
Adâncă cript'a vremilor uitate.
Simt sufletul cum calcă pe ruine,
Biruitoar îi fulgeră armura;
Un mândru mort s'a deșteptat în mine
Și chipul lui cutremură-mi făptura...

*) Din volumul de poezii ce se va pune sub tipar.

Mărită fii, tu clipă 'nfricoșată!
 L-ai înviat pe cel de-odinioară
 Și i-ai trezit durerea îngropată
 Cu glasul tău, neîmblânzită fiară!
 Ești tot cel vechiu, cum te știam odată,
 Când, în tăcerea umedei mansarde,
 Tu împleteai din fulgere cunună
 Și 'n tremurarea razelor de lună
 Întretăiai țăriile cu sborul!...
 Pe-aceleș drum treci vămile vieții
 Și fruntea ta și sufletul tău arde,
 Peînfrânate sol al dimineții!

Dă-mi mâna ta, frumoasa mea copilă,
 Să prăznuim mareața înviere!
 N'auzi eterna lumilor durere?
 Din mii de guri s'a deșteptat la poartă!
 Fiorul vechiu de dragoste și milă
 Mi-a înviat amărăciunea moartă
 Și glasul ei din cuibul tău mă cere.
 — Dă-mi mâna ta, frumoasa mea copilă!

Octavian Goga.

Ghiuțu.

De câteori aveă vr'un năcaz ori vr'o bucurie, că tu ești o spălătură, tu, că ți-ai uitat de curie mare, Ghiuțu bea până da cu oala 'n Dumnezeu și de legea creștinească și te-ai căni. Bucurii aveă rar de tot: când adună făcut păgână. Se vede că pe la vr'un jidan ceva crițărași mai mulți, când se 'ntâlneă cu ești slujnică de ți-ai uitat așa de maica Precista! Nu rânji, nu rânji că te turtesc. Nu rudenie depărtată, ș'acum de curând, vezi tu că te-arată oamenii cu degetul, nu când îi muri nevasta. Că nevasta l-a bolit cincisprezece ani încheiați, i-a tot tușit, i s'a vezi tu că s'a băgat dracu 'n norocul tău? tot înecat și i-a holbat din ochi să-l sperie. Pentrucă ești țigană, pentrucă-s eu meșter-faur, crezi că nu suntem oameni? Așa, Când a murit cu greu se mai puteă cunoaște tu răzi! Noa acum numai să te cari din dintre scândurile patului vechiu, așa eră de casa mea, afară din casa mea, afară, afară, slabă și de neagră. Dar în schimb Ghiuțu aveă necazuri destule. Cea mai cumplită greutate i-au fost cei cincisprezece ani de boală a muerii. Copiii îi făceau iar mult venin. Mai ales o fată, una de-i ziceau oamenii Teca, — fată mare. Aceasta apucase de mică slujnică pe la prăvălii, pe la domnii din sat. În urmă s'a dedat cu domnia, „s'a șpilărit“ cum zicea Ghiuțu, s'a dus slujnică la oraș și de atunci „s'a băgat dracu 'n norocul ei“, cum spunea tată-său. Pe acasă da rar, ș'atunci nu lucră nimic, căpătă cărți cu poșta, pe cari eră scris „Stimatei domnișoare“. Vezi că se purtă acum pieptenată ca doamnele, aveă rochii și pălărie.

Ghiuțu, când o vedeă, lăsă lucrul baltă, înjură pe copiii cei mai mici și mergeă la crâșmă să „s'amurtă“ cum ziceă el: „că numai domnii beau de buiaci ce-s, noi sârântocii bem de năcăjiți. Bem să ne-amorțim oasele și sufletul“. Și dacă și le amorțea mergeă acasă și începeă să-și spovedească fata cea mare:

Și fata, orice vreme să fi fost, în puterea nopții chiar trebuia să plece. Căci lui Ghiuțu i se roșau ochii sub sprâncenele negre, stufoase, par'că-i umblau deodată pe sub pielea neagră a obrazului vietăți multe, așa i se mișcă toată fața, iar pumnii noduroși i se strângeau gata să izbească.

Ghiuțu, — Gheorghiuț cum i-a pus popa numele — eră meșter bun, atâta numai că n'ăvuse noroc de muierie ca toată lumea, și acum n'aveă noroc de copii. Lângă făuriște aveă o căsuță de bârne încheiată bine pe din afară, văruiată pe dinlăuntru. Aci s'a frământat el multe nopți cu gândurile, multe-ar fi voit să spuie, să povestească, mult ar fi avut să se 'nțeleagă, dar nu aveă cu cine.

Până i-a trăit muieria tot mai eră ceva, că dacă nu răspundeă la întrebările lui, tușiă cel puțin și prin tusă arată că-i de un gând cu Ghiuțu. Dar copiii nu puneau preț pe vor-

bele lui. Când venea dela crâșmă, ei durmiau tun, și Ghiuțu trebuia să tacă.

Dar în schimb Ghiuțu vorbiă singur. Mai ales în crâșmă. Avea locul său anumit pe un scaun cu spatele stricat. Când se așeză aci, cu porția de șpir înaintea, se simțea mai ușurat ca la casa lui. Până înghițea câteva păhărele nu zicea nimic. Dar dela o măsură încolo i se deslegă limba, privea în perețele afumat din fundul crâșmei, ca și când ar fi acolo cineva, vr'un prieten ori dușman, cu care vorbea omeneste ori se sfădea.

„Las' să bem, de ce să nu bem? Să bem până trăim. Că dacă murim nici nu mai bem, nici nu mai mâncăm, nici nu mai umblăm pe uliță, nici nu ne mai îmbătăm. Dacă murim suntem morți și s'a isprăvit. Iată, muierea mea. N'a tușit, n'a bolit, nu s'a chinuit? Ș'acum ce-i? Acum nu mai e nimic. Nici nu mai tușește, nici nu mai bolește, acum s'a isprăvit. Cine-i mort îi mort, cine-i viu e viu.“

Aceasta eră filozofia lui aproape din fiecare seară. Dar dacă se oțelea mai bine, începea să-și descopere toate gândurile ce-l munciau în căsuța aceea de lângă făuriște. Și vorbiă curat ca și când s'ar înțelege cu cineva. Mânile i se mișcau nervoase, făceau semne, închipuiau prin aer lucrurile de cari pomenea. Își răspundeă singur, râzând, mâniindu-se.

Vr'un om da cu nasu 'n crâșmă: „Cu cine te 'nțelegi așa măi Ghiuțu?

— Cu mine, numai cu mine. Dar eu vorbesc drept. Eu nici un rău nu zic.“

Omul își vedeă de treabă și Ghiuțu zicea: „Ce, crezi d-ta că n'am dreptate? Ba am dreptate. Că dacă murim nici nu mai bem, nici nu mai mâncăm, nici nu mai umblăm pe uliță. Acum, zice el popa, că dacă te 'mbeți ajungi talpa iadului. Eu asta una n'o știu, dar de o știe el, să-mi spui d-ta că el de ce bea? Noi bem de năcăjiți, da domnii beau de buiaci ce-s, beau că nu mai au ce face cu banii. Că zice și ficiorul meu, Petrea, iar ai băut vinars! Iar, da, zic eu, ce ai tu de acolo? Tu mi-ai câștigat banii? Tu mă ții? Ori eu pe tine? Vezi bine! Eu mă culc beat, buimăcit de cap, da' pân' a nu se face ziuă de trei ori tot privesc prin fereastră. Și-mi iau sacul și mă duc în pădure. Și când viu acasă

cu sacul plin de cărbuni, el doarme încă. Ș'apoi s'apucă și-mi zice: iar ai beut vinars. Băut da, de răul tău, de ticăloșia voastră, de năcazul meu am beut. Ce crezi tu? Ei, iac'asa, eu mi-am câștigat banii. Da eu dacă beau ce fac? Eu înjur ca tine, fac eu comedii pe cari le faci tu? Eu mă culc amorțit, da pe tine te turbează șpiru. Tu rupi gardurile oamenilor, tu iai pietri și arunci ca nebunii să spargi capetele Românilor. Pe tine trebuie să te lege și să te ducă la casa satului până te trezești! Așa om ești tu, așa cinste și omenie îmi faci tu mie în lume!“

De alteori își uită de necazurile sale și bând își aduce aminte de vremile de demult, de oamenii cari s'au strecurat din lume.

„Atunci să fi avut zece guri, căci zece inși te cinsteau deodată c'un păhărel de rachiu. Atunci erau oamenii bogăți și voioși, atunci nu trecea Duminecă să nu fie joc și petrecanie în sat. Și iată acum toate bogățiile din sat parc'au mers în pământ deodată cu oamenii bătrâni. Acum se tocmește cu tine de zece ori Românul până să te 'nțelegi cu el, cu cât să-i strângi o roată de car, cu cât să-i pui un raf, ori să-i potcovești calul. Și îți mai și strigă: țigan ticălos! dacă nu-i poți isprăvi lucrul tocmai la punt.“

De multă vreme fata cea mai mare, Teca cum îi ziceau sătenii, n'a mai dat pe acasă. Mai bine de un an. Ghiuțu nu se gândia să se fi prăpădit, dar da cu soceteala că trebuie să-și fi aflat un fecior cu care să fi plecat în lume. Dar n'avea timp să se zdrobească mult cu ea. O grămadă de copii mărunței trebuiau crescuți, ș'acum, după moartea muierii, eră mai greu. Vedeă el Ghiuțu că-i mai greu, deși s'a bucurat când Susana lui a închis ochii. Căci oricum, o haină tot o spală, ceva sorbitură tot putea să înciripe, și ochii îi umblau după copii. Dar acum toate acestea nu-s. Și fata lui — Teca — a stat vr'o trei săptămâni acasă după moartea bătrânii, dar în urmă a trebuit să plece. N'a mai avut pace. Ghiuțu a blăstămat-o rău: să n'aibă parte de lumina soarelui și de sănătate!

Dar fata nu l-a luat în seamă. Ce să facă ea aci în căsuța aceea, în sărăcia aceasta ticăloasă? Știe ea unde are să meargă.

Astfel țiganul a trebuit să-și iee femeie pe

plată să-i spele, să-i facă de mâncare. Şi aceasta-l învenină mai tare pe Ghiuţu: „Să ai tu fată, copilul tău, sânge din inima ta, şi să te părăsească așa la ziua năcazului. Are ea suflet? Are ea inimă?” Şi iar începea s'o blasteme.

Dar într'o seară ploioasă de toamnă, cu vânturi aspre, cu mocirlă pe drumuri, în curtea lui Ghiuţu se strecură încet o umbră de femeie, se trase tiptil până sub streşina făuriştii. Aci își luă desaga de pe umăr, o puse lângă sine și, oftând odată din adânc, așteptă tremurând de frig.

În căsuța din față eră lumină. Cină întregă familia, în liniște, ascultând îngândurați șueratul aspru al vântului de afară. După cină o copilă eși s'aducă niște găteje să mai pună pe foc. Dar abia eși și, țipând ca și când ar fi călcat pe un șerpe, se întoarse izbînd ușa după ea.

„Ce-i tu fată, ce te-a apucat?” întrebă Ghiuţu. Copila însă nu putu zice nimic. Începu să plângă, de se cutremură toată. Într'un târziu abiă putu îngână:

„Este-o stahie colo la făuriște.

— Este pe mama dracului. Cine ți-a mai băgat în cap prostii de-acestea?”

Dar ficiorul cel mai mare, Petrea, eși afară și văzu umbra de sub streşina făuriştii.

Se apropie încet:

„Tu ești, Teaco?”

— Eu, gemu aceasta, din gât par'că.

— De ce nu vii în casă?

— Mi-e frică.

— De ce să-ți fie frică. Tata n'a băut. Ai mai venit tu de câte-ori așa.

— Da, dar acum nu pot. Acum mi-e frică. Sunt bolnavă, Petre. Chiar de aceea mi-e frică. Sunt bolnavă tare.

— Nu fi proastă tu fată și vino! Tata n'are să-ți facă nimic. Aici cum gândești tu să stai? Iată ești udă, ești plină de tină, și ploauă și bate vântul. Poate să-ți fie și mai rău, dacă zici că ești bolnavă.

— Nu-i nimic. Așa aș vrea să mor, Petreo, să nu mai văd mâne lumina soarelui.”

Feciorul nu mai zise nimic, ci-o prinse de mână ridicând-o puțin. Dar ea se lăsă grea, și căzî izbîndu-se în ușa făuriştii.

Petrea intră în casă tăcut, întunecat. Trebuie

că-i mare lucru de nu vrea să vie în casă; alte dăți cum a venit?

„Cine-i acolo afară, cu cine ai vorbit? întrebă Ghiuţu.

— C'o muiere.

— C'o muiere! Dar ce caută ea pe vremea asta la făuriște.

— E Teca, tată, a venit Teca noastră!

— A venit acum? Acum noaptea? Și de ce nu vine înlăuntru?

— Zice că i frică.

— Pentru ce să-i fie frică?

— Zice că-i beteagă!”

Țiganul nu mai zise nimic o bucată de vreme. Se gândia par'că tot mai departe și nu se mai putea întoarce înapoi cu gândul. Deodată îi fulgeră ceva întunecat prin minte.

„Să vie. Să vie numai decât. Vreau s'o văd. Vreau s'o văd la uscat, să n'o las în tîna de afară.”

Petrea eși și după un răstimp aduse cu greu pe soru-sa, care nu vrea de loc să vină.

Ghiuţu stă cu ochii țintă ca de pradă. Și când a văzut-o, i-a fost deajuns o clipă, o ochire de lup, ca să înțeleagă tot.

Fata se puse greoaie pe-o laviță, gemând închis, ținându-se de șale. Nu cuteză să se uite la nime, și-i părea că'n toată clipa tată-so are să s'arunce s'o frământă cu cizmele.

Ghiuţu își duse mâna în păr.

„Asta mi-a mai lipsit, măi copii, firea-ți voi ai dracului. Rușinea asta mi-a mai trebuit pe cap! Dar să vedeți voi, cu mine nu se glumește. Cu mine se vorbește pe omenie. Ai gândit acum și tu: mă duc acasă, mă vede tata așa, și-i milă de mine. Să-mi fie milă de tine? De tine care mi-ai amărît toată viața? Iaca, draga tatii, mila mea.” Și țiganul merse la masă, luă un bruş de mămăligă, i-l puse în mână, apoi ridică desagi, i puse în spate, și îi deschise ușa:

„Dumnezeu așa să mă pedepsască pe mine de cu dreptate, cum de drept te judec eu azi pe tine. Am vrut să te țin la casa mea ca pe-o fată, ca pe-un copil. N'ai vrut. Am vrut să te țin ca ajutor după moartea mă-tii, n'ai vrut. Acum vii necurată, necinstită și vrei să stai. Dar îți zic: Acum nu vreau eu. Afară din casa mea și să nu dea Dumnezeu să te mai întâlnesc odată că, uite aici, prav fac din tine.”

Copiii cu fecior cu tot tăceau mulcom. S'auziă tare șueratul vântului de-afară, și așa un fuiag rece părea că trece prin capul tuturor. Priveau speriați la țigan și la fată. Mai ales Ghiuțu eră îngrozitor la vedere; așa nu l-au văzut copiii niciodată.

Fata se sculă gemând și eși în noaptea de afară. În casă se întunecă deodată. Se culcară cu toții, și par'că nime nu mai suflă, așa liniște se făcù.

Dar Ghiuțu nu putea dormi. Ar fi băut acum o ferie de spirt, ar fi băut până s'ar fi făcut una cu pământul. Dar nu se putea sculă de pe scânduri să meargă la crășmă. Îl ardea un foc înlăuntru, părea că simte cum crește flacăra, și părea că-i țintuit de pat. Așa se frământă multă vreme. Cântau cocoșii de câtră ziuă, cântau a doua oară când Ghiuțu auzi deodată un țipăt ascuțit ca o sabie, și țipătul acela i se înfipse în inimă. Gândea că trece, dar îndată alte țipete, răgete de om ce moare, pe care-l junghie cineva cu încetul, răzbăteau tot mai des, și toate se opreau în inimă lui.

Ghiuțu sări deodată din pat și 'n capul gol eși afară. Țipetele veniau din vecin, dela șura unui român. Sări gardurile și lângă o grămadă de paie se opri, se plecă și luă în brațe trupul greu, ce se zvârcolea în durerile morții. Nu știe cum o aduse pe Teca, cum o așeză în pat. Se trezi bine numai când o aduse și pe baba Lina și-o lăsă în casă cu fata, iar pe copii i-a dus pe toți în făuriște.

Dimineața, Ghiuțu așteptă la ușa popii. Tras la față, întunecat, privea cu ochii tulburi în curte și din când în când, gândindu-se, scuipă pinte dinți.

Când eși popa afară dădù cu ochii de el. „Dar pe d-ta ce vânturi, meșter Ghiuțule?”

— Hm, vânturi rele, părinte!
— Cum așa?
— Apoi s'aru' mâna, am aveă de botezat un copil! Și-i greu de tot!
— Cum e greu de tot?
— Apoi vezi, s'aru' mâna, că nu-i de țigan.
— Va fi de român atunci. Fata cea mare, se vede.

— Aceea da! Dar vezi s'aru' mâna, că nu-i nici de român. E c'un păgân, un jidan, vai de capul ei. Și de aceea m'am gândit eu să viu să întreb, că oare dacă-i așa poate părintele să-l boteze, să-l facă și pe el creștin?

— Se poate, Ghiuțule, cum nu. Botezu-i botez, și spală de păcat pe oricine.

— Vezi că, s'aru' mâna, ea n'a fost așa de vină. El a fost de vină. C'a luat-o, să ierți, de-a făcut-o doamnă ș'o trăit cu ea, să ierți, ca și cu muliere-sa. Da după ce-a avut copil, a dat-o pe ușa afară.

— Îl botezăm, meșter Ghiuțule, și de crește mare îl pui în făuriște. Îi dai ciocanul în mână și faci om harnic din el. E rău că-i din păcat, dar acum ce să-i faci, să-i dai în cap?”

Țiganul se lumineă deodată:

„Așa am gândit și eu, s'aru' mâna! De aceea am luat-o la casă. Ce să le faci, nu-i poți arunca în drum pe amândoi.”

Ghiuțu s'a dus vesel acasă. Și dela botezul acela în casa lui s'a făcut pace. Fata, — Teca — s'a imblânzit deodată. N'a mers mai mult de-acasă ci grijea de frați ca și de copilul ei. Și Ghiuțu nu se mai îmbătă. Bea el de băut și vorbea singur, dar eră mulțumit acum și nu se mai îmbătă. Avea el un gând bun, cald oarecum, pe care nu l-a spus nimănui niciodată. El a făcut de s'a botezat un copil care de jumătate eră păgân, și de aceea maica Domnului a întors toate relele spre bine la casa lor.

I. Agârbiceanu.

Cântec.

Scânteii și cenușă și flăcări și fum
Asvârle amurgul departe,
Iar noaptea le cerne: din scrum și din foc
Lumină și neguri împarte.

Pe neguri în stoluri scântele ard
Și-n stoluri aleargă pe undă,
O lună de ceară se 'nalță 'n văzduh
Și alta în valuri s'afundă...

Victor Eftimiu.

Monumente antice din Roma.

Termele lui Caracalla.

Încă de pe când eram pe augustul Palatin am văzut din depărtare o năpraznică matahală de ruine: erau Termele lui Caracalla.

Ele sunt așezate spre sudul Romei, dincolo de Caelius; la poalele Aventinului, lângă via S. Sebastiano (vechia Via Appia), adecă pe la mijlocul văii dintre străvechea și dispăruta Porta Capena dela zidurile Tarquinilor, și Porta S. Sebastiano de astăzi. Deși sunt cuprinse în cercul zidurilor cetății, aceste terme

frunzelor ori de ropotul pașilor furișaji ai vre-unui trecător. Ai crede că nimic din ceea ce vezi n'a fost răsturnat și înghițit de talazul vremii, și că de peste două mii de ani viața curge aici fără întrerupere. Iluzia e atât de mare, încât aștepti să-ți răsară din vre-o cotitură, venind dela fântână cu ulciorul pe umăr, sau pe cap, vre-una din acele drăgălașe siluete femeiești fermecător de simplu și elegant înveșmântate, care ne vorbesc cu graiu nemuritor în marmurile bătrâne. Dealungul cărării, pe sub garduri de stufiș, vezi cu

Termele lui Caracalla văzute despre sud; la mijloc e Caldarium.

se găsesc afară de capitala Papilor, care a ocupat mai mult partea despre mează-noapte a Urbii și a lăsat această latură dintre Caelius și Aventin aproape nelocuită, tăcută acum și pustie, dar cu atât mai pitorească prin viile și grădinile ca și prin ulițele și ulicioarele-i mărginite de mici ziduri ce înlesnesc comunicația dintre ele. Aici — înțeleg mai ales dacă te cobori pe coasta despre mează-zi a dealului Caelius — ți se învâluie sufletul de un simțământ nou, cu totul altul decât în celelalte colțuri din Roma vizitate de noi până acum. Nicăiri nu respiri atât de mult duhul simplu, idilic, patriarhal al vremii vechi ca aici, între aceste zăplazuri înalte, dogorite de soare sau umbrite de pomi și de iederă, în liniștea aceasta înmărmurită, abia tulburată de bâzâitul albinilor, de freamătul sau fâșăitul

Orațiu strecurându-se prin umbră frumosul cărd de fete care chicotesc și rād din prisosul tinereții lor fericite. Sunt vedenii scumpe, ademenitoare, care te răpesc în lumea lor și te țin pironit pe gânduri. Numai când eși în Via S. Sebastiano și dai cu ochii de naufragiul termelor, ți se stinge visul de o clipă, isbit par'că de suflarea brutală a realității; movilele de dărămături de cărămidă roșietică și mohorătă îți dau dureroasa conștiință a adevărului, pe care de atâtea ori în viață ai vrea să-l acoperi cu vālul amăgirii. Privindu-le, ți se pare că ai în fața ta un uriaș păgân, care în cumplita luptă cu hoardele nevăzute ale vremii ridică spre cer vânoasele-i brațe desnădăjduite. Zeii lui ocrotitori însă au murit de mult, și îndeșert îndreaptă rugăciunea lui spre dānșii. Cu toate acestea,

titanul nu se prăbușă cu totul, căci mai are suflet pentru o împotrivire de sute de ani.

Ceeace din el rămâne încă în picioare e mult — în orice caz destul de mult ca să pricepem „minunea“ ce-a strălucit aici până în veacul al 5-lea după Hristos.

Înainte însă de a-l cercetă cu deamănuntul, spre a-l înțelege mai deplin, e bine să știm ce obârșie și rost au avut termele la Romani.

*

Ele nu sunt decât așezăminte mari și luxoase de băi publice. Cele dintâi, cum știm, au fost înființate de Agrippa pe câmpul lui Marte.

Alătura de el au fost făcute mai pe urmă termele lui Ne-ron; au urmat apoi termele lui Titus, ale lui Domițian, ale lui Traian. Cele din urmă au fost termele lui Dioclețian și Constantin cel mare. În totul erau în Roma vre-o cincisprezece terme de ace-
stea mari. Băi publice însă

mai mărunte sau terme mici pe vremea Antoninilor erau peste opt sute. Aceasta dovedește cât de adânc simțită eră trebuința curățirii trupului la Romani — semnul cel mai deosebitor de cultură și de bună stare și mai ales de sănătate intelectuală, lucru firesc pentru un popor care își încheiase toată filozofia igienică în vestitul cuvânt: „mens sana in corpore sano“. Ceeace azi în vremea de cultură înaintată n'o știu sau nu vreau s'o știe multe popoare, o pricepeau bine cei vechi: „apa e pentru piele ceeace aerul e pentru plămâni“. O pildă asemănătoare cu aceea a Romanilor ne-o dau în această privință Japonezii. Baia la ei e tot atât de ne-lipsită ca și pâinea de toate zilele. Dimpotrivă se întâmplă, bunăoară, la Ruși. Din

această pricină presa mai anii trecuți, la începutul războiului din Manciuria, ne spuneă că „se dă lupta între neamul cel mai murdar și neamul cel mai curat“.

Oameni practici și cuminți, Romanii, dacă nu iscodeau înșiși, adoptau însă repede dela vecinii lor toate născocirile și mijloacele culturale. Așa a fost și cu băile particulare și publice, al căror obicei l-au apucat dela Elini. Până atunci locuitorii din Roma se îmbăiau în Tibru, precum odată Elena cea frumoasă se scaldă în Eurata sau fata Faraonului în apele Nilului, în care a și găsit pe

Moise. Înainte de a se introduce la Greci, băile erau obișnuite mai demult la popoarele aziatice, unde și astăzi sunt foarte răspândite. Alex. cel mare, intrând în sala băilor lui Darius, ar fi strigat: „Oare în sânul acestei moliciuni ar putea comandă cineva asupra unor bărbați?“

Termele lui Caracalla. Sala centrală (restaurată).

Grecii știau efectul molesitor al băilor și de aceea nu-și făceau o petrecere din ele. La ei îmbăearea se impunea numai ca mijloc igienic. Băile lor erau instalații alcătuite din câteva încăperi. Acestea au înlocuit la Romani primitivele lavatrinae („spălătorii“), așezate în casele lor proprii, în care ei luau câte o baie pe săptămână. Aceste băi erau sau băi, zidite după moda elină (tipul lor îl găsim bine păstrat în ruinele dela Pompei), au luat din cele din urmă veacuri ale republicei un mare avânt; pe lângă cele particulare se înființază de acum și băi publice, adecă băi de speulă de-ale comunelor și antreprenorilor, cari, ca și cele de astăzi, puteau fi vizitate de oricine cu plată. Pe lângă asta, pentru săraci, erau și băi libere făcute și întreținute de filantropi.

Multă vreme Romanii s'au slujit de aceste băi mai simple, până când pilda gimnaziilor și paleștrelor eline a dat naștere, cum am văzut, sub August, unui nou fel de așezământ balnear, termelor, care au concentrat în preajma instalației balneare tot felul de spectacole, de jocuri, de exerciții corporale și chiar de plăceri intelectuale.

Termele erau dar mai mult un stabiliment sportiv decât băi propriu zise: baia eră doar un prilej, petrecerea lucrul de căpetenie. Ele înlocuiau cece ar fi azi cafeneaua sau bereria, clubul, sălile de gimnastică, de lectură, de concerte... Creația și întreținerea lor se datoră dărnicii monarhilor. Despotizmul obișnuia prin ele să orbească ochii mulțimii; pe deoparte atrăgea spre sine, pe de alta preocupă roiul cetățenilor cari mișunau fără treabă în imensa capitală.

Deci toată pătura de sus a societății, toată elita intelectuală și toți „nobili descendenți ai lui Crezus“, precum și toată pleava de perde-vară și lingăi ai curților dau buzna și forfoteau aici cu miile ca să-și reîmprospetez puterile amorțite, să-și omoare vremea, să-și alunge urâtul. Porțile le erau deschise de dimineața până la apusul soarelui și, în vremea din urmă, chiar peste noapte la lumina candelabrelor; termele erau prea spațioase ca să nu-i încapă, prea luxoase ca să nu-i încante, prea complicate și rafinate în petreceri ca să nu-i ademenească. Mai mult încă: a fost o vreme când băile erau mixte; pe când odinioară strășnicia moravurilor nu îngăduia nici măcar îmbăierea comună a copiilor și tinerilor cu oamenii mai în vârstă, acum și femeile puteau lua parte la baie alături cu bărbații. Firește dar că, încetul cu încetul, termele decad și ajung localuri de desfrâu și stricăciune, de care nu le-au putut feri nici cele mai aspre măsuri ale cezarilor.

Stabilimente balneare de felul acesta n'au fost numai în Roma, ci și în foarte multe părți ale imperiului, cum dovedesc ruinele lor, dintre care cele mai aproape și nu lipsite de însemnătate pentru noi se găsesc la Aquineum, de pe malul drept al Dunării, lângă Budapesta. În fruntea tuturor însă, în lux și în mărime, au stat termele din capitală. Dela acestea au rămas mai multe măr-

turii monumentale foarte interesante, dar nu și atât de bine păstrate ca să ne poată da răspuns deslușit la toate întrebările noastre. Dintre ele, termele lui Caracalla (numite și Thermae Antoninianae) înfățișează mai bine forma și întocmirea lor. Deci asupra acestora vom stăruia aici mai cu dinadinsul.

Aceste terme formează un dreptunghi, lat de 114 și lung de 220 m., el e îndreptat cam dela nord spre sud și cuprinde vre-o cincizeci de încăperi de diferite forme și mărimi. Intrarea eră despre mează-noapte, din Via Appia. Două porți la fel din fațada acestei părți ne deschid drumul spre cele două coridoare sau vestibulele paralele, care mărginesc între ele o sală mare, lungă, cât a patra parte din întreaga zidire; e așa numitul frigidarium, sala în care se făcea baie rece. Vizitatorii se desbrăcau în vestiarele alăturate vestibulului, în apodyteria, își lăsau hainele în paza băieșilor, balneatores, și, trecând printre cele patru coloane ce despărțeau vestibulul de această sală, coborau câteva trepte și intrau în apă rece din acest basen, piscina.

Despre nord, această sală de națatie prevăzută cu un învăliș ușor boltit eră apărată de un zid înalt, însuflețit din partea de înăuntru cum arată urmele — de patru stâlpi și două rânduri de câte trei nișe pătrate menite pentru sculpturi. La marginea de jos a peretelui zac răsfirate rămășiți de stuc și de marmură, cu care eră îmbrăcat zidul de cărămidă. Tot acolo, pe un prichicin, stau frânturi de bucăți arhitectonice, cornișe, arhitrave, perle, palmete mai mult cioplite decât prelucrate, mustre de artă decorativă din epoca decadentă.

În pardoseala basenului cască mai multe găuri, care serveau pentru scurgerea apelor în canal. Despre mează-zi alți patru stâlpi, corespunzători celor amintiți, împart peretele în trei părți egale, din care cele două dela capăt se încovăie formând două mari nișe arcuite, iar cea dela mijloc e o arcadă uriașă, deschisă, pe sub care intri, suind câteva trepte dărăpănate, în sala centrală a termelor.

Aceasta eră tot așa lungă și lată, ca frigidarium, dar mai înaltă și mai luxoasă, și aveă în fiecare colț despărțit de doi stâlpi câte un havuz cu apă încropită. Din pre-

țioasa-i pardoseală nu se mai văd decât resturi de marmură, asemenea și din porfirul cu care erau îmbrăcate havuzurile. Această sală, judecând după partea de sus ce-a mai rămas dela pereți, eră acoperită cu o boltă crucișă și purtă un al doilea cat deasupra ei.

Spre sud, pe axa mică a celor două încăperi mari ce am vizitat până acum, intri pe două uși într'o sălișoară pătrată, care a slujit ca tepidarium; aici prin urmare se luă baia în putini sau căzi cu apă caldă, aici se transpiră în aerul încălzit prin țevi de lut trecute prin pereți, aici se răzuea cu răzătoarea, se ungea cu oleiuri, sau se frecă trupul vizitatorilor.

În această sală, de amândouă părțile, se deschid hrube cu trepte pe care te cobori în subsol, unde erau cuptoarele și cazanele de apă, cu care, prin mijlocul țevilor amintite, se încălzeau termele.

De aici, mergând în aceeași direcție, dăm într'o altă sală mare rotundă, reșită din clădire, spre sud, în formă de apsidă; eră așa zisul caldarium, în care se făceau băi calde sau de aburi. Ea e cea mai ruinată; dar o parte din ziduri care s'au păstrat până la baza boltiturii de sus ne arată că această încăpere proptea o cupolă, puțin mai mică decât aceea a Panteonului (35 m. diametrul față de 43). În cele șapte nișe dimprejurul ei erau așezate mari putini cu apă caldă. Lumina venea dela ferestrele cupolii, iar căldura și aburele dela aparatul calorific și dela conductele ce se pot urmări și acum printre ruine.

Toate aceste patru săli, înșiruite una după alta dela mează-noapte spre mează-zi, alcătuiesc băile sau termele propriu zise. În preajma lor, pe laturile din potrivă, vine acum un șir de încăperi mai mari sau mai mici, care se corespund în amândouă părțile atât de bine, încât constatăm și aici aplicarea riguroasă a principiului simetriei, care a fost atât de drag anticității.

Afară de odăile lăturalnice ale vestibulului care, cum am spus, serveau ca vestiare, sigur mai e că cele două hale mari dela capătul celor două aripi ale clădirii erau săli de gimnastică, de trântă și de pugilat, adică palestre cum se ziceau pe atunci după un cuvânt grecesc: erau curți mari, încunjurate din trei

părți cu portice și pardosite cu un mozaic, din care bucăți stau și acum pe loc și dovedesc puțină iscusință a celor ce l-au lucrat: el e făcut din petricele de felurite culori, albe, roșii și verzi, și reprezintă figuri lineare și arabescuri sau figuri marine și omenești. Latimea a patra, cu care se încheie spre afară cele două palestre, o formau trei sălișoare, în mijlocul cărora, pe peretele din fund, se vede câte o apsidă mare făcută pentru așezarea de sculpturi colosale; de felul cunoscutelor lucrări de artă „Flora“, „Ercule“, și „Taurul Farneze“, podoabele de azi ale muzeului din Neapole, care s'au găsit aici.

În partea din față, cum vii din sala centrală, între anticamera acestuia și palestră, e câte o escedră, ale căror bănci slujeau ca loc de siestă sau de priveștițe față de sala de gimnastică, spre care erau îndreptate. Atleții sau părtașii la jocurile și luptele ce se vedeau de aici ne sunt zugrăviți în mozaicurile mari, cari împodobeau odinioară podeaua dinaintea celor două escedre și care acum se află în muzeul papal din Lateran.

Menirea și numirea celorlalte încăperi secundare ale termelor nu e ușor de hotărât. Orice încercare făcută pe temeiul spuselor lui Vitruv, arhitectul roman care trăise sub August și care deci a descris termele romane dintr'un stadiu mai primitiv, n'a izbutit să dea explicări sigure în această privință; ipotezele îndrăznețe ale unora pot mulțumi, cel mult, curiozitatea mulțimei, dar nu și cerințele severe ale științei.

Dintre zecimele de încăperi de felul acesta, unele, cum vădesc rămășițele din fața locului, serveau de bună seamă ca băi pentru persoanele singuratic; altele pentru atleți, cum sunt de pildă cele două odăi dela capătul sudic al termelor (câte una de fiecare aripă). Restul va fi satisfăcut alte trebuințe, fizice sau intelectuale, bunăoară ca sală de lectură sau bibliotecă, de care se amintește în scriitori.

Această clădire principală eră înconjurată de una secundară care formă totodată incinta termelor. Rămășițele descoperite ale acesteia ne arată planul și cuprinsul ei. Băile descrise mai sus cuprind, cum conchidem din cele spuse, un patralter de vr'o 25.000 de m. p., pe

Ruine dela „Termele lui Titus“ (sub dealul Esquilin).

când această incintă e de vre-o 110.000 m. p.; sau, ca să luăm o pildă mai apropiată de noi, cele dintâi ar fi cu vre-o 3000 m. p. mai mari decât lacul artificial (22.000 m. p.) al expoziției jubilară din București, iar a doua cam a patra parte din parcul întreg al aceleiași expoziții. Incinta eră tot pătrată și aveă de jur împrejur o altă nesfârșită serie de portice și de încăperi mai mari sau mai mici, dintre cari parte slujeau ca băi sau prăvălii și magazii (bunăoară cele

parte pentru jocuri și petreceri; alt înțeles nu puteau să aibă cele două mari escedre semicirculare despre apus și răsărit sau jumătatea de stadiu, ce se întinde pe cea mai mare parte din laturea de năuntru a incintei despre sud. Curtea întinsă, liberă, mai ales în partea mai largă despre mează-zi, acum părăginită și plină de bălării, eră odinioară o grădină cu tot soiul de copaci, de plante și de flori cu alei pentru plimbări, cu fântâni monumentale și cu mândre sculpturi decorative.

Toate cele spuse mai sus nu ne lămuresc încă deajuns asupra luxului și măreției termelor; acestea erau mai mult în lăuntrul lor

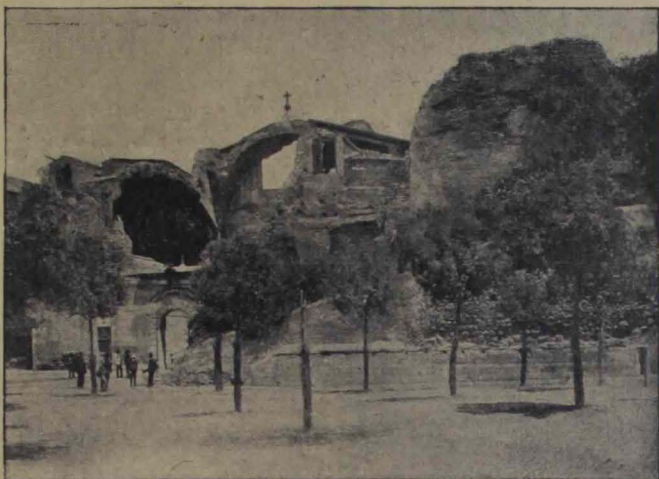
stâlpii întrebuințați numai spre podoabă la cele 1600 de jețuri de marmoră pentru baie, apoi la marmura colorată, la bogatele stucături, la picturile și mozaicurile de sticlă ce îmbrăcau pereții și bolțile; la belșugul aurului cu care erau împodobite diferite părți și la frumseta și mulțimea chipurilor de marmoră și de bronz aurit și care umpleau colțurile, nișele și apsidele termelor; și în sfârșit la înălțimea și întinderea sălilor sprijinite pe stâlpi sau pe pilaștri; vom aveă astfel înaintea

Termele lui Caracalla. Vedere a sălii centrale; dincolo de arcade (spre nord): frigidarium.

noastră vie icoana unei splendori, pe care abiã o întrezãrim astãzi în prea necumpãtatul, pomposul lux al domurilor catolice din Roma, printre care cea mai tipicã e Chiesa di Gesù, biserica de frunte a Jesuiþilor.

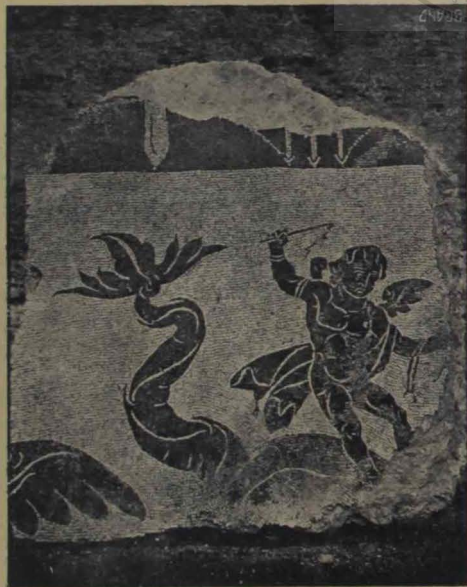
O concepþie arhitectonicã cu astfel de fast și cu astfel de proporþii n'a fost realizatã pe timpul Elinilor. Între „Gimnaziile“ acestora, relativ modeste și restrãnse, și termele imperiale nici nu puteã fi vorba de comparaþie. Dar nici astãzi nu existã ceva asemãnãtor. Aici, înainte de toate, lucrau vistierii împãrãtești care aveau la îndemãnã averile lumii, și al doilea meșteșugul în arta de-a clãdi, care se aflã mereu în propãșire; o înlesnire mare a adus acestui meșteșug cu deosebire zidãria de cãrãmidã umplutã cu beton, pecãt de temeinicã pe atãt de ușoarã și ieftinã; numai așa s'a putut desãvârși acel neîntrecut, fãlos sistem de bolþi și de arcade, în care stã cea mai înaltã glorie a arhitecturii romane.

Ruine dela Termele lui Diocleþian.

Dar la aceastã culme nu s'a ajuns decãt încetul cu încetul. Termele lui Agrippa, ca bogãtie și dimensiune, aveau desigur puþinã asemãnãre cu cele ale lui Caracalla. Orbitorul fast oriental începe mai târziu, sub Neron. O știm cu deosebire din cuvintele cu care profesorul acestui împãrat, moralistul Seneca, își rostește revolta împotriva risipei ce se faceã în aceastã privinþã: „Se socotește ca ceva de rãnd, zise el, dacã în pereþi nu strãlucesc oglinzi scumpe, dacã marmura din Alexandria nu alterneazã cu stucatura la modã, dacã frescurile atãt de trudnic lucrate nu încing pereþii cu tot felul de culori, dacã bolta nu se ascunde în dosul sticlei, dacã basenurile nu se îngrãdesc cu marmurã din Tasos care înainte se gãseã rareori pe ici pe colo prin temple, dacã țeava, din care curge apa, nu e de argint. Apoi bãile libertilor! Ce mulþime de statui, de coloane care n'au nimic de proptit, ci stau acolo așezate ca podoabã de lux! Ce grãmadã de apã, care cade cu sgomot peste trepte! Suntem atãt de blazaþi, încãt nu mai vrem decãt sã umbãm pe podele de nestimate. Acum unei bãi îi zice peșterã, de nu-i așa întocmitã ca soarele sã intre ziua întregã pe ferestrele largi, și dacã, din puþinã privind, nu ne dã o vedere asupra țării și mării!“

Dupã toate acestea ușor ne închipuim cu ce pompã și rafinerie a fost împreunãtã construirea bãilor dela Neron încoace.

Termele lui Caracalla. Mozaic din palestrã (specimen de arta decadentei).

Dela termele lui Titus și Traian, din nefericire, n'au mai rămas decât puțin lucru. Rămășițele se pot vedea într'un lung șir de săli descoperite mai de mult, dar cufundate azi în întunec și corojite de umezeală sub viile de pe Esquilin, în fața Coloseului. Parte dintr'ânsele sunt resturi dela palatul de aur a lui Neron, cari au servit ca substrucții băilor de mai târziu; ele sunt cunoscute prin frumseța picturilor murale, încântătoarelor arabescuri, care au dat muștre lui Giovanni da Udine și lui Rafael pentru decorarea sălilor din Vatican. Azi se crede că ruinele termelor lui Titus sunt tot una cu cele ale lui Traian. Planul lor fundamental nu se prea deosebește de cel al termelor lui Caracalla și al celor pe care, la începutul secl. al 4-lea, servindu-se cam de acelaș plan, le-a înființat, pe platoul ce unește Quirinalul cu dealul Viminal, împăratul Diocletian cu colegul său Maximian.

Acestea au fost cele mai mari și mai bogate din câte a văzut Roma. Înținderea lor vastă ne-o dovedesc și ruinele însemnate ce s'au păstrat până acum și de care dăm numai decât, cum eșim din gară la sosirea noastră în Roma. O parte din acestea au fost prefăcute în mănăstire încă din secl. al 16-lea, sub conducerea lui Michel-Angelo; pe când mănăstirea sală centrală a lor, care-i una din cele

mai impunătoare din lume, a devenit, tot atunci, biserica Sf. Maria degli Angeli.

Aproape cu totul risipite sunt cele din urmă terme romane datorite lui Constantin cel mare. Ele se ridicau pe înălțimea Quirinalului pe locul unde acum e palatul regal și palazzo Rospigliosi. Amintirea lor e legată numai cu celebrele statui colosale de marmură ce reprezintă pe Dioscuri, pe Castor și Pollux alătura de caii lor; acest grup statuar, lucrat în epocă romană dar întrucâtva în stilul școalei lui Fidias, se află odinioară, poate ca podoabă a intrării, înaintea termelor amintite, iar acum, așezat pe un pedestal înalt, în preajma unui obelisc antic, înfrumusețează fântâna din piazza del Quirinale, numită din această pricină și Monte Cavallo. Aceste statui fac parte din puținele lucrări de artă antică, moștenite deadreptul dela cei vechi, fără să fi zăcut în pământ. Dacă s'au păstrat mai bine, ele însă pierd zilnic din viața și frăgezimea lor, căci ploile cărora sunt expuse le-au ros și le rod epiderma și le amenință cu desăvârșită ruină. Mutarea și adăpostirea lor într'un muzeu n'ar însemna numai ferirea de peire a singurei amintiri dela termele lui Constantin, ci și a unora din cele mai prețioase lucrări plastice din vechime.

George Murnu.

Afrodita.

E larmă pe ape și 'n ceruri e larmă;
Se sguđuie marea și norii se darmă.

Arar, când făcerea o clipă-i stăpână,
Când șoaptele — marea departe își mână,

Un vânt se stârnește din larguri de ape
Și valuri de valuri le saltă aproape,

Le 'ncheagă pe toate într'unul mai mare,
Îl duce spre bezna de negre hotare

Și-l mână nebunul, îl poartă spre stâncă,
Îl saltă odată cu larmă adâncă

Și-odată cu pocnet și vuet și vaer
Și plânsat și șoapte — îl spulberă 'n aer...

Se 'mlădie spuma în albe dantele,
În cântec de ape sub zâmbet de stele.

Sus, cerul albastru; jos, marea senină:
E pace pe mare și 'n cer e lumină.

Din zările lunii coboară o rază,
Un val se ridică în taină, s'o vază,

Iar luna-l sărută, se duce pribeagă,
Și 'n valuri albastre o zână se 'ncheagă...

Victor Eftimiu.

Din literatura străină.

Synnöve Solbakken

de Björnsterne Björnson.

Capitolul IV.

Pășunile granlidenilor erau așezate într'un loc frumos, de unde cuprindeai cu privirea întreg ținutul. În fund se zărea Solbakken, împresurată de dumbrava împetrițată; apoi celelalte curți, toate încununate de copaci. Livezile verzi, cu casele la mijloc, păreau niște oaze liniștite, par'că smulse cu puterea din întinderea codrului sălbatic.

Patrusprezece curți puteai număra de sus de pe pășunile granlidenilor.

Din gospodăria Granliden nu se zărea însă decât coperișul și și acesta numai de pe culmile cele mai înalte. Fetele ședeau bucuros acolo, povestind și privind cum se nălța fumul din hörnuri.

— Acum fierbe mama de amiază, zicea Ingrid, azi face carne afumată și slănină.

— I-auzi!... acum chiamă bărbații la masă zicea Synnöve; — par'că vrea să știu, unde lucrează astăzi.

Și ochii ei urmăreau fumul ce se nălța și cu inima ușoară. Ingrid pripit în văzduhul senin și plin de soare și apoi cum se opreă, par'că moleșit și gânditor, se risipea în valuri largi peste pădure, se răsfirea tot mai mult, până ce, fluturând ca un vâl subțire, pieră în depărtare.

Și fel și fel de gânduri năvăleau în mintea fetelor, luându-și apoi sborul peste dealuri și văi.

Trecuseră câteva zile dela nuntă; dar petrecerea eră vorba să ție șase zile și, din când în când, se mai auzeau dintr'acolo pocnete de pușcă și strigăte și chiote.

— Voioși mai sunt, colo jos, zise Ingrid.

— Eu nu râvnesc la veselia lor, zise Synnöve luându-și împletitura.

— Ba par'că tot ar fi frumos să poți fi acolo, urmă Ingrid, care ședeă 'n iarbă și privea spre Nordhaug, unde mișuna de oameni, umblând de colo până colo, îndreptându-se: unii spre cămara în care, de bună samă erau mese întinse, beaură și mâncări minunate; alții, mai spre fundul ogrăzii, câte doi-doi, cufundați în cine știe ce poveste tainică.

— Eu nu 'nțeleg de ce ți-ar fi ție drag să fi acolo?

— Nici eu nu prea știu; poate pentru joc. Synnöve nu răspunse.

— Tu n'ai jucat nici odată, Synnöve?

— Nu.

— Crezi că e păcat să joci?

— Știu și eu?

Ingrid își aduse aminte, că Haugianii sunt oprți de la joc și tăcu. După un timp începură iar vorba:

— Jucător mai bun ca Torbjörn n'am văzut de când sunt.

Synnöve se codi puțin, apoi zise:

— Da. Am auzit că joacă bine.

— Ar trebui să-l vezi odată jucând, zise Ingrid cu mândrie și se uită la Synnöve. Ea răspunse repede:

— Nu — n'aș vrea să-l văd.

Ingrid tăcu, cam încurcată. Synnöve s'aplecă pe împletitură și 'ncepă să numere ochiurile. Dar, dintr'odată, lăsă lucru în poală, ridică fruntea și zise:

De mult nu m'am simțit așa voioasă și cu inima ușoară.

De ce? întrebă Ingrid.

— Pentrucă... Pentrucă el nu joacă azi la Nordhaug!

— Sunt multe fete acolo, cari l-ar vedea bucuros.

Synnöve deschise gura să zică ceva, dar tăcu; luă un cârlig să schimbe ochiurile.

— Și știu eu bine că și Torbjörn s'ar fi dus bucuros la nuntă; mai zise Ingrid. Dar își dete deodată sama de ce vorbise, și se uită la Synnöve care, înroșită ca un bujor, împletea de zor.

Ingrid începă să rădă și să bată 'n palme; se trase apoi, în genunchi, prin iarba moale până lângă tovarășa ei și i se uită lung și drept în față. Synnöve împletea 'nainte. Ingrid răsă din tot sufletul:

— Ascultă-mă, tu mi-ai tăinuit ceva...

— Ce tot spui? zise Synnöve, și o privi cam nedumerită.

— Ție nu ți-e ciudă că joacă Torbjörn.

Synnöve nu răspunse. Ingrid o luă de după gât, și-i șopti răzând la ureche:

— Ți-e ciudă că joacă cu altele.
— Ce prostii vorbești! zise Synnöve; o împinse de lângă ea și se sculă. Se ridică și Ingrid și o urmă.

— Zău e păcat că nu știi și tu să joci. Păcat zău! Hai că te 'nvăț eu. — Și răsând o și cuprinse de mijloc.

— Ce vrei?

— Să te 'nvăț să joci ca să nu-ți mai fie necaz că joacă tot cu altele.

Rădea și Synnöve:

— De nu ne-ar vedea cineva!

Dar Ingrid începuse să cânte și s'o 'nvârtească.

— Nu. Nu; nu merge!

— Cum să nu meargă. Nu ziseși tu adineauri că de mult nu te-ai simțit așa voioasă.

— De-aș știi încalte cum să fac...

— Încearcă și o să poți.

— Prea ești sălbatecă, Ingrid!

— Așa zicea și pisica cătră vrabie, fiindcă nu stă locului s'o prindă. Hai, vino, odată!

— Aș vrea eu, dar...

— Să zicem că eu sunt Torbjörn iar tu soțioara lui care nu suferă să joace cu altele.

— Du-te, du-te!

Ingrid îngână o horă.

— Nu vorbi! mai zise Synnöve dar... iat-o că s'a și prins la joc.

Eră un joc săltat,

Ingrid mergea cu pași mari înainte și-și avânta brațele ca bărbatii; Synnöve o urmă cu pași mărunți, cu ochii plecați. Ingrid cânta:

Zace vulpea sub mesteacăn

Pe câmpie;

Trece răzna iepurașul

Pe câmpie.

Mândrul soare, cu-a lui raze ca de foc,

Strălucște și 'ncălzește orice loc,

Pe câmpie.

Și râde vulpea sub mesteacăn

Pe câmpie;

Sare vesel iepurașul

Prin câmpie;

Iha! cât imi e de bine!

Cine sare sus ca mine,

Prin câmpie?!

Stă la pândă Jupâneasa, sub mesteacăn

Pe câmpie,

Iepurașu-i sare 'n cărcă; amețit de bucurie,

Pe câmpie!

— Vai! vulpea!? Doamne-ajută-mă să scap!

— Ei, cum cutezi să-mi joci pe-aci, tu,

Pe câmpie!?

— Nu fû asta minunată? întrebă Ingrid, oprindu-se, fără răsufare, din joc.

Synnöve răsese și-i spusese că mai bucuros ar jucă un vals.

— Bine, zise Ingrid, și-i arătă cum să-și așeze picioarele „că valsul e greu“.

Începură să-l joace și cântau amândouă. Ingrid se opri deodată și strigă uimită:

— D'apoi tu știi valsul!

— St! Să nu mai spui nimăruil!

— Da de unde l-ai învățat?

— Tralala... și Synnöve s'apucă iar de joc.

Începû și Ingrid din nou să joace și să cânte din toată inima:

Se 'nalță soarele sus peste stânci...

Joacă mândrufo că-i sara aproape.

Izvorul aleargă spre mările-adânci...

Iha! fârtate, cum au să te 'ngroape.

S'apleacă mesteacăni, tremură 'n vânt,

Apleacă-te și tu. — Dar ce s'o fi frânt!?

— Ce cântece ciudate cânti, zise Synnöve și se opri din joc.

Nici nu știu ce cânt — zău nu știu. Pe

Torbjörn l-am auzit.

Sânt cântece de-ale lui Bent-pușcăriașul, le-am auzit și eu.

— Oare? De-ale lui să fie? întrebă Ingrid și îi fû cam ciudă. Plecă ochii și tăcu. Deodată îi ridică iar și-și îndreptă căutătura spre șosea:

— Uite, vine par'că cineva din Granliden, cu căruța, pe șosea la vale.

Synnöve se uită într'acolo:

— El să fie?

— Da, e Torbjörn.

Eră Torbjörn într'adevăr; mergea la oraș.

Avea drum lung, căruța eră încărcată și venea încet de tot pe șoseaua prăfuită.

Șoseaua șerpuia de așa încât o vedeai întreagă de sus dela pășune.

Când auzi strigăte dela deal, știu îndată de unde vin; se ridică 'n picioare în căruța și strigă și el de-i răsună glasul din stâncă 'n stâncă. Apoi fetele suflară în tulnic și el iar le răspunse. Tot așa merse o bucată de vreme, și pe Torbjörn îl cuprinse o veselie nespasă.

Se uită dincolo la Solbakken și par'că nici odată nu strălucise curtea și casa, în bătaia soarelui, ca azi. Dar cum sta așa și

priviă în sus, își uită de frâu și calul porni în voia lui.

Deodată tresări. Calul sărise speriat într-o parte, rupse o rudă a oiștii și o luă razna peste livezile Nordhaugului. Torbjörn se ridică în căruța și strânse hățurile, luptându-se crâncen cu calul, care se îndreptă spre o prăpastie piezișă. Îl domoli puțin și putu să sară din căruța și să-și încolăcească brațul în jurul unui pom. Calul se opri. Marfa era în mare parte împrăștiată, o oiște frântă, iar dobitoacul tremură vargă. Se apropie de el, îl apucă de căpăstru, îi vorbi cu blândețe și-l întoarse înapoi ca nu cumva să o mai ia spre prăpastie. Cum era de sperios, calul nu putu să stea liniștit și Torbjörn trebui să alerge pe lângă el până sus în drum.

Și cum trecea în goană pe lângă lucrurile lui împrăștiate, oalele sparte... se gândea că nu mai poate merge la oraș, se gândea la paguba mare și se înfurie; și din ce se gândea mai mult de aceea se necăjea mai tare.

Ajuns pe șosea, calul se sperie din nou și iar încercă să sară. Mânia lui Torbjörn izbucni. Cu stânga apucă strâns căpăstrul, iar cu dreapta, în care ținea o biciușcă, îi eroi calului o lovitură după alta, peste șale. Doboitoacul, scos din firi, îi svârli copita în piept, el se feri și-i trase și mai tare cu coderișca groasă a biciului: „te-oi învăța eu pe tine, gloabă afurisită!” și-i cără mereu. Calul necheză și sforăia — el da mereu. Calul spumegă de-i curgeau balele peste mână, — și el tot dedea: „asta să fie 'ntăia și cea din urmă dată, dobitoac spurcat! Mai na — și mai na și încă una să te 'nveți minte, gloabă!”

Acum calul nu se mai putea împotrivi, clipea numai și tremură la fiecare lovitură și se 'ntorcea nechezând, când simțea cum i s'apropie biciul de trup. Se mai liniști și Torbjörn și, cuprinzându-l rușinea, se opri. În aceeaș clipă văzu pe marginea șanțului un om care ședea răzimat în coate și rânjea. I se făcu negru 'nainte ochilor și fără să știe cum, ținând calul de căpăstru, porni cu el spre șanț, cu biciul ridicat.

— Te-oi învăța eu să mai răzi! Lovitura căzută, dar nu nemeri decât pe jumătate, căci omul se rostogoli în șanț, unde rămase în patru labe, întoarse capul și se uită cu coada

ochiului la Torbjörn, strâmbând gura ca și când ar fi vrut să râdă, — dar râsul nu se auzi. Torbjörn înlemni. Fața asta o mai văzuse el, și într'adevăr — era Aslak.

Fără să știe de ce, Torbjörn simți fiori reci dealungul spinării.

— Va să zică tu mi-ai speriat calul de amândouă ori?

— Eu? Eu dormiam liniștit, întins aceluși, — răspunse Aslak și se ridică puțin — tu m'ai deșteptat, când ai început să-ți bați calul ca un nebun.

— Tu mi-ai turbat calul; toate dobitoacele se sperie de tine — și-și mângăie calul pe care picurau sudorile de spaimă.

Aslak sta acum îngenunchiat în șanț:

— Na, de-acuma se va speria mai mult de tine, că eu așa n'am umblat în viața mea cu un cal.

— Ține-ți fleura! îi zise Torbjörn amenințându-l cu biciul.

Aslak se ridică și ieși din șanț:

Ce zici? Să-mi țin fleura? N'am fleură. Dar încotro ai pornit-o de ți-e așa degradă? — îl întrebă cu glas prietinos, apropiindu-se de el. Și se elătină pe picioare, căci era beat. — Pe ziua de azi mă tem c'am încheiat-o cu mersul mai departe, — zise Torbjörn deshamându-și calul.

— Ce păcat! și Aslak se dete tot mai aproape, luându-și căciula de pe cap:

— Doamne Sfinte, ce flăcău voinic te-ai făcut, de când nu te-am mai văzut!

Cu amândouă mâinile în buzunare se ținea cum putea pe picioare și privea pe Torbjörn, care nu putea scoate calul din frânturile căruței. Îi trebuia ajutor dar nu se putea hotărî să-l ceară lui Aslak, căci prea era prăpădit; cu hainele pline de noroiul șanțurilor; părul îi atârna încâlcit de subt o pălărie veche, lustruită, iar fața — deși îl mai puteai recunoaște — era acum pururi rânjită; ochii și mai închiși, așa că, de se uită la cineva, trebuia să-și dea capul pe spate cu gura căscată de jumătate.

Trăsăturile îi erau obosite și toată fața încremenită, căci Aslak bea. Torbjörn îl mai văzuse destule ori, dar Aslak se făcea că nu știe. Cutreerese tot cercul ca tolbaș, și se oprea mai bucuș pe unde era joc și ve-

selie. Știă multe cântece, povesteă bine, iar în schimb căpătă rachiu.

Așa ajunsese și la nunta din Nordhaug; dar se făcuse deodată nevăzut, dupăce, ca de obicei, ațâțase flăcâii la bătaie și se temeă apoi să nu se descărce furtuna tot în capul lui.

— De ce nu-ți legi mai bine calul de căruță decât să-l deshami? Și așa trebuie să te urci la Nordhaug ca să-ți întocmești burfele cât decât.

— Acolo e nuntă mare.

— Și destui cari să-ți ajute.

Torbjörn se mai socoti puțin, dar fără ajutor nu mai puteă da nici înainte nici înapoi și așa tot mai bine eră să se urce la Nordhaug. Legă calul și plecă. Aslak după el. Torbjörn îl măsură cu privirea.

— În bună tovrărășie mă 'ntorc la nuntă, zise Aslak răsând.

Torbjörn nu răspunse nimic și iuți pasul. Aslak veneă în urma lui cântând o arie cunoscută.

— Prea mergi repede, — zise dela o vreme, Ai timp, să tot ajungi.

Torbjörn nu-i răspunse. Chioțe și sunete de joc și muzică le veneau la urechi și la ferestrele deschise ale casei mari cu două caturi se iviră fete cari li se uitau în cale.

În curte alergau cete, cete; se vedeă cum se întreabă toți cine să fie și apoi se păreă că l-au recunoscut și au deslușit și căruța sfărâmată.

Jocul încetă și, tocmai când ajunseră cei doi sus, se revărsă toată mulțimea de oaspeți în mijlocul curții.

— Iacă vin oaspeți cu de-asila, strigă Aslak. Toți salutară pe Torbjörn, impresurându-l de toate părțile.

El își află îndată cunoscuți cărora le spuse întâmplarea. Nici nu-l mai lăsară să-și vadă singur de cal și de lucruri ci trimiseră pe alții.

Mirele, un fost tovarăș de școală al lui, îl pofți să guste berea și cu toții intrară iarăș în casă. Unii voiau să mai joace, mai ales femeile, alții voiau mai bine să se odihnească un pic lângă pahar și s'asculte vre-o poveste de ale lui Aslak, fiindcă totuși se reîntorsese.

— Dar să țî-o alegi mai bine ca adineauri — îl sfătui unul.

Torbjörn întrebă unde sunt ceilalți oaspeți.

— Mai adineauri a fost puțină răscoală pe aici — i se răspunse — și acuma unii s'au culcat alții sunt la joc de cărți în șură, alții cu Knut Nordhaug.

Unde e Knut, n'a mai întreat.

Tatăl mirelui, un bătrân care trăgeă dintr'o pipă de pământ și bea bere, zise: Dă-te 'ncoace Aslak și spune-ne o glumă; poate nu vei mai supără pe nimeni.

— Vreau și ceilalți? întrebă Aslak, care se așezase pe un scăunenciu, ceva mai departe de masa în jurul căreia ședeau cu toții.

— Da, — zise mirele întinzându-i un pahar de bere. Uite-așa te rog.

— Bre, bre!.. mă mai roagă mulți așa?

Se poate, zise o femeie tânără, întinzând o cană cu vin.

Eră mireasa, o femeie de vre-o douăzeci de ani, tare plăviță, cam slabă, cu ochi mari și cu o trăsătură aspră pe la colțurile gurii. Mie-mi plac poveștile cari le spui tu.

Mirele se uită încrunțat la ea și tată-său la el.

Da, oamenilor din Nordhaug le-au plăcut întotdeauna poveștile mele. Beau în sănătatea lor! strigă Aslak și goli paharul.

Și-acum începe! strigară mai mulți.

— Spune povestea cu Sigrid țiganca, — zise unul.

— Nu, aceea nu, că e urâtă, ziseră o parte dintre femei.

— Atunci spune de lupta dela Lier, — se rugă Sven Tamburul.

— Nu, mai bine ceva vesel, — grăi un flăcău înalt și subțire care sta, în cămașe, rezimat de părete și, cu dreapta, se jucă în pletele fetelor de lângă el; fetele îl certau, dar nu se mișcau din loc.

— Am să povestesc ce-oi vrea eu!

— Ci spune-odată, — la naiba, — bolborosi unul mai bătrân care fumă, trântit pe pat. Un picior îi atârna la vale iar cu celalalt atingeă mereu un mintean frumos de catifea.

— Ia-ți picioru de pe haina mea — strigă flăcăul dela părete.

— Ia-ți și tu mâna din părul fetelor mele. — Iar fetele se deteră la o parte.

— Da, am să spun ce-oi vrea eu, strigă Aslak. — Rachiul! să prind putere! — și plesni odată 'n palme.

— Ai să povestești ce-om vrea noi că rachiul e al nostru, — zise cel de pe pat.

— Ce vrei să zici? întrebă Aslak cu ochii căscați.

— Porcu îngrășat de noi, noi îl tăiem.

— Aslak închise ochii, dar nu se mișcă; apoi lăsă capul pe piept și nu mai zise nimic.

Mai mulți îl agrăiră; el nu-i auzia.

— I s-a suit rachiul la cap, — zise cel tolnit pe pat.

Atunci ridică capul și-și strâmbă iar gura, fluturându-i pe buze râsul obișnuit.

— Bine. Lasă că vă spun eu o istorie veselă. Ei, dragă Doamne, dar ce veselă! — Și râdea cu gura căscată, fără să i se audă râsul.

— Azi e 'n toane bune, — zise tatăl mirelui.

— Ce mă costă? Ia mai dați-mi un rachiș! — zise Aslak întinzând mâna.

Luă păharul și-l goli încet. Sorbind cea din urmă picătură, își dete capul pe spate, o înghiți și zise celui de pe pat:

— Așa. Va să zică, sunt porcu vostru! și iar râse. Cu mâinile împreunate peste genunchi, își legănă trupul încoace și încolo, apoi începî:

— A fost odată o fată și locuia într-o vale. Ce vale eră aceea și cum o chemă pe fată, nu ne pasă, dar eră frumoasă. Așa i se părî și țăranului din ... pst... și la acela slujea ea. Aveă sămburie bună; ba căpătă chiar mai mult decât ar fi dorit și anume: un prunc.

Oamenii ziceau că e al lui; dar el nu zice așa pentrucă eră însurat și nici ea nu spuneă, că eră mândră.

La botez innădiră o minciună. Ei i se făcî un loc pe moșie, ceea ce nu-i eră nevastei pe plac, precum eră de așteptat. Când veneă fata la casă, scupă după ea; când veneă copilul ei să se joace cu copiii ei în curte, le poronceă să alunge bastardul, că așa se cade.

Își chinuă bărbatul zi și noapte, să gonească ticăloasa dela curte.

Bărbatul se ținu bine până putî — dar cu timpul se dete la beție și luă nevasta frânele. De-atunci îi umblă rău nenorocitei fete; din an în an mai rău, până-când eră mai să piară de foame cu copilu care nu voiă să se des-

partă de ea. Așa merse un an și încă unul și trecură ani și fata eră tot la curtea, dar acū trebuia să plece. — Și a și plecat! — Și când să plece, ardeă toată gospodăria în flăcări luminoase, și arse și bărbatul care eră beat. Nevasta scăpă cu copiii, și dete jalbă că slujnica a dat foc. Se și poate... Dar se poate să fi fost și altfel.

Ciudad flăcău eră copilul ei. Opt ani de zile văzuse pe maică-sa robind și chinuindu-se și știă el bine a cui eră vina; i-o spusese maică-sa destuleori când o 'ntrebase de ce plânge.

Ea plânsese și în ziua când eră să plece și de aceea se făcuse el nevăzut peste noapte.

Ea însă intră pe viață în pușcărie, fiindcă spuse singură păzitorului că focul frumos, sus la curte, ea îl pusese.

Flăcăul porni prin sat și toți oamenii îl ajutau fiindcă aveă o mamă așa de rea. Apoi trecî departe, în alt sat, dar aci nu erau oamenii așa milostivi, fiindcă nu știă nimeni al cui eră și el nu cred că spuneă.

Când l-am văzut mai pe urmă, eră beat și se zice că s'a dat de tot la beție. De-o fi drept nu știu, dar știu că ceva mai bun n'ar fi avut, bietul, de făcut. Nici n'ați crede ce om rău și uricios este. Nu poate suferi pe nimeni și nu-i place să vadă că oamenii trăiesc bine între ei, nici măcar să simtă că sunt buni față de el. Mai bine i-ar părea dac'ar fi toți ca el — dar asta nu o spune decât când e beat și atunci urlă ca un câine domnesc, iac-așa de geaba; că la ce-ar și urlă? N'a furat nimăruși nici un creițar și n'a făcut rele mai mari ca alții — așa dar n'ar aveă la ce urlă și totuși urlă, urlă ca un câine domnesc. Și de l-ați vedeă vră-odată plângând să nu-l credeți că nu urlă, decât când e beat și atunci n'are judecată.

Și Aslak căzî cu zgomot de pe scaun; nu trecî mult și adormî.

— E porcu plin, zise cel de pe pat.

— Ce urât e — ziseră femeile și se sculară să plece.

Tot povești de-astea spune, când alege singur, — zise un bătrân, ridicându-se de pe scaun. — Știe Dumnezeu, de ce le place unora s'asculte așa ceva — mai zise uitându-se la mireasă.

(Va urmă.)

Dări de seamă.

A. Vlahuță: „Din trecutul nostru” (București 1908). În 20 de capitole, scrise cu toată măiestria condeiului de artist, ne înfățișează dl Vlahuță momentele cele mai însemnate din trecutul neamului nostru și, în deosebi, din istoria principatelor române. Începând din vremile străvechi, din cele mai îndepărtate „zări ale trecutului”, când neamul nedeslușit al Scișilor stăpânea „de călare” ținuturile noastre; stăruind asupra împrejurărilor și elementelor, cari au prilejit „undirea neamului românesc” și arătând felul, cum s’au infiripat cele două principate române — această frumoasă povestire a trecutului nostru continuă prin zugrăvirea scenelor mișcătoare a individualităților puternice, a suferințelor multe și pușinelor zile senine din istoria sbuciumată a celui mai nenorocit și mai îndelungrăbdător popor, căruia — deși veacuri întregi de schingiuri păreau a-i fi deschis demulț mormântul pierzării — totuși i-a fost dat să scape teafăr din nenumăratele vijelii ale trecutului și, „inrând în alvia destinelor sale”, să înceapă o nouă viață, acum în preajma zării noastre: „în zorii mântuirii”.

Ca o poveste de jale, de patimi cumplite și suferințe îndelungate, ni se înfățișează icoana trecutului nostru. Găsim, e drept, în această carte și pagini luminoase, înălțătoare, strălucind de o legitimă mândrie națională, unde autorul descrie, cu multă însuflețire și pătrundere adâncă, epocile glorioase de luptă și neartănare, povestind despre minunatele isprăvuri ale lui Mircea, Ștefan și Mihail, cari s’au luptat pentru înălțarea neamului românesc și pentru apărarea creștinătății deopotrivă. Dar strălucirea acestor pagini este umbră de durerea, ce se desface din descrierea epocelor de dureroasă decădere politică și morală, ce au urmat, când cetele pentru domnie erau necurmate, ce au stăpânitorii se rostogoliau în toată clipa, pierzându-și „coroana cu cap cu tot”, când nenorocirile și împilările curgeau potop asupra poporului românesc care, istovit cu desăvârșire „sub Fanarioți”, ingenunchiase ca „la pragul pieririi”.

„A fost o noapte cumplită aceea în istoria vieții noastre, — scrie dl Vlahuță — una din acele nopți, cari pregătesc moartea popoarelor bătrâne și mbătrânesc fără de vreme pe cele tinere. Ș’un noroc mare a fost, că n’a străbătut mai adânc acel otrăvitor amestec de sânge și de suflet între puternica tinereță, curată și neștiutoare a Românilui, și bătrâneța ostenită, vicleană și plină de stricăciuni a celei mai putrede rămășiți din vechiul neam al Grecilor.

„Au rămas în casele boierești, în zarva orașelor impetrite și pururea iubitoare de prefaceri, acolo au rămas și limba și portul și obiceiurile subțiri ale Grecilor. În satele depărtate, în largul câmpiilor pe liniște, ca și ’n strămtorile munților pe vifor, aceeași opincă a însemnat urma trăinicieii noastre dealungul vremilor nemilostive, și acelaș suflet cinstit și bun și-a rostit gândul, în aceeaș bună și cinstită limbă strămoșască.

„Și de-a încremenit pana de-atâtea ’nvăluiri, în mâna cronicarului dela oraș — din ce în ce mai cu foc a plâns în luncă fluierul păstorului rămas adesea fără turmă, din ce în ce mai răspicat s’a destăinuit, în graiul sfânt al doinei, sufletul cel neschimbător al țăranului...”

„Depart, ca din adâncimi de vremei, răsună ’nduioșat un glas de bucium. Se rumenesc încet creștele munților. E primăvara ’n aer, e primăvara ’n inimi. Și tot mai înviat, tot mai în larg s’aud chemările de bucium.”

Dl Vlahuță își termină povestirea sădind în sufletul cetitorilor nădejdi nouă și duh de întărire, de încredere în un viitor mai frumos al acestui neam care, ridicat aproape ca de pe doaga morții la „plinirea vremii”, s’a dovedit vrednic de primăvara deșteptării, ce-i pregătiseră „marii Voivozi ai cugetării românești (Gh. Lăzar, Asachi, Eliade, Bălcescu, Alexandri, Kogălniceanu, I. Brătianu, ș. a.), lamura sufletului românesc, viteji pe cari moartea nu-i atinge”.

Întreagă povestirea dlui Vlahuță se deosebește esențial de scrierile istorice obișnuite, fiind plămădită din o fericire îmbinare a istoriei cu poezia și filozofia. Această slăvită treime (das heilige Dreieck, cum îi zicea Herder) a dat autorului puțința să străbată prin întunecimea trecutului și, pătrunzând cele mai ascunse taine ale sufletelor și vremilor apuse, să ni le înfățișeze în toată desfășurarea lor firească, adeosei frumoasă și înălțătoare, dându-ne în singuraticile capitole tot atâtea poeme, bogate în momente epice și dramatice.

Și Chiar epocile întunecate ale istoriei noastre, pentru lămurirea cărora învățații, în lipsa mărturiilor istorice hotărâtoare, s’au încăerat la discuții și polemici îndelungate, poetul ni le înfățișează în chipul cel mai firesc prin câte-o icoană zugrăvită artistic. Așa d. e. în creștinarea Românilor o lămurire capitoul VI „În cetatea Carpaților” prin următorul tablou:

„...văzând Daco-Românii, că nu mai e chip de trăit pe locurile acestea așa de bântuite, încep să-și ridice turmele și ce brumă le-a mai rămas și se retrag la deal din bătaia năvălirilor, până ce se adănesc cu totul în adăposturile munților, unde frați de-ai lor sunt încă dela începutul domniei romane, sălășluiți pe valea Oltului, pe valea Timișului și ’n Ardeal. — Aici, în mândra îngrădire de codri și de stânci, își infiripează cu încetul așezări nouă prin locurile mai ascunse, împărțindu-se unii cu turmele pe înălțimile plaiurilor, alții cu puțină semănătură pe luncile apelor, având țara devalma și ducând laolaltă aceeaș viață retrasă și neștiută de nimeni, pe care tot în părțile acestea au fost trăit-o și Agatirșii în vremile de demult. — Din când în când se ivește câte-o nouă ceată de pribegi, izgoniți și ei din vetrele lor, de pe sub poalele munților sau de prin câmpiile Moesiei. Ei aduc știri de ce grozăvii se mai petrec în lumea de afară, de ce barbari mai vântură țările, vorbesc de

vitejiile împăraților, de puterea cea sfântă a Papei, care a domolit pe cumplitul Atila, biciful lui Dumnezeu, numai cu vraja cuvântului și l-a întors îndărăt dela porțile Romei, vorbesc de frumoasele învățături creștine, ca de un izvor de lumină mântuitoare, la care alegă să se adape toate neamurile pământului...

„Unul din ei — un preot, un apostol descult, scoate din sân un trătăj latinesc și prinde-a ceti. Fața i se înviorază, glasul se ridică din ce în ce mai cald și mai sonor. Cu multă luare-ăminte ascultă păstorii vorbele lui Isus, pline de adâncă și limpede înțelepciune, minunile pe cari le-a făcut, și cât de mult a iubit el pe oameni, și cum a pățimit și s'a jertfit pentru mântuirea lor... În liniștea măreață a munților, pe înălțimile acestea luminoase — departe de pământ, aproape de cer — sufletele celor cari au trecut prin atâtea dureri sorb însetate credința cea dătătoare de putere. O cruce de lemn, înfiptă la gura unei peșteri, înseamnă pragul unei biserici. Zile de sărbătoare se aprind ca niște candelă în întunecul timpului, tot mai în larg răsună toaca, tot mai mulți cuvioși îi aud chemarea...”

Pe alocurea se dau, în note sau în text, pasaje din cele mai interesante și mai caracteristice — stăpânite toate de suflarea caldă a poeziei naive și a înțelepciunii senine din bătrâni — luate din cronicarii Neculce, Miron Costin, Șincai, Zilot Românul ș. a.

Istoria Românilor ardeleni nu o atinge decât abia în treacă la epocă, unde aceștia au avut o soartă comună cu frații de peste Carpați. Astfel, când Mihail Viteazul ajunge Craiu al Ardealului, fără a se gândi să aducă vre-o ușurare a sorții țărănilor români din această țară, dl Vlahuță spune atât de frumos, că drepturile vechi și cu adevărat sfinte ale acestor oameni „durmiu îngropate adânc sub nămolul de prăvăli șireți și asupritoare, ce storcean bucuria celor puțini din durerea celor mulți...”

„Mihail eră impresurat de atâtea primejdii și atât de mari, încât numai poporul cu dragostea-i făcătoare de minuni l-ar mai fi putut scăpa, dacă pe această dragoste și-ar fi temeliat dela început puterea lui de Domn. Pentru asta însă el ar fi trebuit să spună celor ingenuchiați: Sculați-vă! Ar fi trebuit — și ce faptă mare și binecuvântată ar fi fost aceea — să rupă lanțurile unei robii de șase veacuri, și să redea pământul, pe care-și ridicase castele trufia maghiară, brațelor cari l-au cuprins, l-au muncit și l-au păzit, din vremi ce nu se mai știu socoti.

„Pe atunci însă o biată fărâmă de adevăr se cuceria mai greu decât o țară!

„Mihail, cu firea lui de ostaș cinstit, neputând pricepe toată adâncimea vicleniei omenești, se răzimi pe credința nobililor unguri, cari sub zimbetul prefăcut al fricei ascundeau setea de răzbunare a celei mai înverșunate uri... Zadarnic îi ocrotia puindu-se pavăză nedreptății lor împotriva norodului asuprit. Ei vedeau într'ânsul pe cel mai cumplit vrăjmaș al neamului lor, pe „Valahul barbar” care le-a crotopit țara pentru a o împărți în ziua, când îi va veni bine, „flămânzilor și descultilor” lui”.

Mila și iubirea pentru poporul „birnic supus al stăpânirii, din care nu cunoaște decât biciful implinitorului”, pentru țărani, cari rabdă, tăcând, toate nedreptățile, iar în luptă „nu fug de greu și nu se tem de moarte” — o găsim exprimată frumos și puternic, aproape la fiecare pagină, alături de justa indignare împotriva străinilor cutropitori, mai ales împotriva Grecilor, cari „forțotiau în toate părțile, negustorind și sufletul din om, vânzând și cumpărând dela țolul săracului pân' la mitra Vlădicilor și pân' la coroana Domnilor” — și cari au ajuns „să cucerească fără arme și fără vitejie cetăți și țări, pe cari le stăpâneau din umbra unei țărâbi, mult mai puternic decât din înălțimea unui tron”.

Prin forma aleasă și atrăgătoare, prin bogăția imaginilor și frumseța descrierilor, ca și prin căldura sentimentului național, prin pătrunderea psihologică a individualităților și evenimentelor istorice — cartea dlui Vlahuță va rămâne — alături de „Istoria Românilor în chipuri și icoane” a dlui Iorga și de scrierile istorice ale dlui Coșbuc — o adevărată podoaă a literaturii noastre de popularizare a cunoștințelor istorice.

I. L.

Bertha von Suttner: **Jos armele!** Roman. O operă literară trebuie să izvorască din cele mai largi și mai adânci frământări de vremi în care e scrisă. Negreșit că una din problemele care frământă azi omenirea, în cele mai luminoase capete ale ei, e prăpastia dintre starea actuală a păcii înarmate, care săcătuește puterile de producție ale unui popor, a războiului înfricoșat, desnădăduit de omorător, și între starea ideală a unei fericite și roditoare păci între popoare.

Problema aceasta o înfățișează Bertha von Suttner în „Jos armele”. Ea nu-și ascunde de loc intențiunea, cu care a scris romanul, intențiune care se vede străveziu în titlu și care răsare din fiecare pagină a cărții, din fiecare rând ca și din liniile ei generale. Lucrul acesta dovedește că literatura și arta cu tendința nu-i de fel moartă în acel apus luminat, care ar avea mult mai mult dreptul să producă și să ceară „artă pentru artă”. „Jos armele!” capătă tocmai prin caracterul lui de luptă și de propagandă o însemnătate fără pereche, însemnătate care se vede din numărul uriaș de exemplare în care cartea s'a răspândit și din faptul că ea a fost tradusă aproape în toate limbile europene. Opera aceasta de propagandă i-a hărăzit autoarei marele premiu Nobel pentru pace.

Asta nu înseamnă că toată valoarea acestei cărți se mărginește la tendința ei umanitară, la acțiunea ei de împăciuire și înnoțire a sălbătăciei din om.

Autoarea n'a scris acest roman decât după un îndelungat studiu al celor din urmă războaie mari europene, și după o largă cercetare a celor mai bune opere de știință pozitivă, de sociologie și de istorie a civilizației. Cultura aceasta, ale cărei roade au făurit cartea și pe care un cetitor cu oarecare pregătire o soarbe cu cea mai mare lăcomie, dau romanului valoarea lui cea mai mare. Această cultură, această largire

a orizontului de cunoștințe, o poate primi cu plăcere și cu folos ori și ce cetitor, chiar și aceia care altfel nu se pot împacă cu rechizitorul implacabil pe care Bertha von Suttner îl face războiului.

Pentru a face acest rechizitoriu nu se putea, poate, alege mai nimerit altă epocă decât aceea între 1859 și 1871 care a văzut în 12 ani, în mijlocul celui mai mare avânt spre știință, artă, pace și libertate, nu mai puțin de patru războaie. Și grozăviile acestor războaie apropiate de vremea noastră, avându-și răsunetul încă în noi, cu mașinele și sub aspectul sub care vedem în fiecare zi armatele, cu cultura și sentimentele de atunci, care în liniile mari sunt și cele de acum — toate acestea contribuie să dea povestirii Berthei von Suttner o realitate așa de înfricoșată, să vire în sufletul cetitorului o revoltă așa de puternică contra sălbătăciei deslănțuite, cum n'ar fi putut de fel face povestirea nici a celui mai crunt războiu al unui trecut îndepărtat, pe care noi îl îmbrăcăm întotdeauna cu o candidă haină de poezie.

Eroina principală, în care autoarea concentrează toată cultura și toată căldura ei de convingere, e Martha, fiica contelui și generalului de Althaus. O fată voinică, frumoasă, deșteaptă, bogată, pe care o muncă numai o nemulțumire sufletească: mărginirea pacinică și potolită a acțiunii unei femei în viața-i și pe care o încălză numai un sentiment: admirația, cultul pentru vitejii eroi ai tuturor vremurilor, eroi care se jertfiseră, pieriseră, biruiseră, înscriindu-și numele în istoria neamului și a omenirii.

Prima dată când eșii în lume fata aceasta cu avânt bărbătesc, se îndrăgostește puternic și deodată de un tânăr militar, cu care se și mărită. Urmează idila fără pereche de fericită a îndrăgostiților, căsătorii.

În mijlocul acestei fericiri izbucnește războiul austro-italian din 1859. Bărbatul ei Arno de Dotzky pleacă vesel unde-l chemă datoria. Despărțirea de Martha și de copilășul lor e sfâșietoare. Arno moare în războiu și cu asta toată fericirea Marthei se prăbușește. Odată cu lovitura asta de fulger se înseamnă și schimbarea fundamentală în sufletul ei. Meditația în singurătate, cetitul sârguitor o duc la convingerea, că războiul e cea mai mare plagă de care suferă omenirea, datoria unor tradiții de plumb care ne apasă, orbire și slăbiciunii de a nu ne putea dezbră de ele.

Credeă că nu se va mai putea recăsători, și vouă să-și consacre viața educației copilului ei și cultivării idealului de pace între popoare, care-i răsărise în față... Îi iese în cale însă un alt militar: Friederich de Tilling, un om ce nu mai eră tânăr, dar de altfel simțitor, potolii și foarte cult. Tilling acesta îi povestește cum a murit Arno, și-i zugrăvește moartea nu ca un militar, ci ca om. Martha se îndrăgostește de sufletul lui superior și-l ia de bărbat, pe cel ce nici nu îndrăznește să nădăjduiască această fericire. — Iarăși o idilă de dragoste, în alt ipostas însă. — Și iarăși o despărțire sfâșietoare: Tilling pleacă în războiul pentru Schleswig-Holstein. Aici e înfățișată istoria încurcată, plină de contradicții, de inconsecvențe și de cinimă a diferitelor tractate și urzeli diplomatice, care

alcătuiesc istoria acestui ținut, și care au dus la războiul ascuns, ridicul de străveziu, sub interese superioare și vorbe late. — Și, în timp ce ororile războiului se desfășurau acolo, ea zăcea în pat, imbolnăvită după nașterea înainte de vreme a copilului lor mort, nenorocire pricinuită de comoiunile despărțirii.

Tilling se întoarce în sfârșit de pe câmpul de moarte unde-l ducea și pe el datoria, dar nu convingerea.

De abia începuseră să se bucure de pacea căminului lor, de abia avusese bătrânul general Althaus vreme să se gândească — îmbătat de succesul din Schleswig-Holstein — la o revanșă față de Italia, și izbucnește războiul fratricid, războiul austro-prusian din 1866. Tilling pleacă contra Prusienilor — el care avăa rude de aproape în armata prusiană. Războiul acesta ocupă cel mai mult loc în roman. Prusienii zdobesc pe Austrieci la Sadova (Königgrätz), războiul se desfășoară oribil de dureros și de sălbatec. Într-o pornire maladivă de dragoste nebulă, Martha pleacă pe câmpul de bătae. Și aici urmează o serie de tablouri crunte, sinistre, care ne înfățișează războiul pe fața lui cea mai cruntă de iad real, mai înfricoșat decât toate plămzuirile închipuirii...

Însfârșit războiul incetează și toți membrii familiei se adună în castelul lor de țară spre a se înviora după atâtea zguduiri. Ofițeri prusieni se invită în castel. Unul din ei se logodește cu una din surorile Marthei. Și de abia se inseninaseră sufletele și deodată izbucnește corolarul războiului: holera... Săptămâna holerei e zguduitoare.

Cele două surori ale Marthei mor una după alta, moare și fratele, de abia absolvent al școlii militare, moare și bătrânul general — aprigul apărător al războiului — cu blestemul pe buze, blestem pe care Martha nu i-l putuse zmulge în o viață întreagă.

Tilling, Martha și copilul acesteia, scăpați de moarte, părăsesc cimitirul acesta, trăesc câtva în Elveția și apoi se stabilesc la Paris, unde se dedică amândoi idealului păcii. Bogăția uriașă pe care atâtea morți le-o hărăziseră le da puțință să cultive, cu nădejde în un viitor mai bun, acest ideal.

Războiul franco-german îi apucă în Paris. Tremurând, ei văd că opera lor e preluđu unei vremi foarte îndepărtate. — În câteva pagini fugare se văd icoane desperate din viața Parisului impresurat. Deznodământul final se prăvălește cu repeziciune: Tilling e învinovățit de spionaj și cel pe care-l adoră Martha, ca pe un zeu, omul cel mai drept, cel mai blând, luptătorul pentru pace, pierce împușcat la stălpul de rușine...

Acesta-i sfârșitul romanului. În epilog mai vedem pe Martha încă odată, bătrână, dar tot nemângăiată, în mijlocul copiilor ei fericii, apărându-și idealul și convingerile ofelite în experiențe așa de dureroase.

Am vrut să povestesc cuprinsul în mai mult decât două trei cuvinte, pentru că chiar și din acest resumat se poate vedea caracterul fundamental al romanului acestuia, caracter analizat pentru prima oară de criticul francez Wyzewa și pe care-l înfățișează romanul german în întreaga desvoltare a lui, tocmai pentru că izvorește din firea însăși a rasei germane. — Comparat

cu un roman francez de pildă, în care romancierul clădește o întreagă acțiune ce se încordează, se complică și-și trimite ramuri în toate părțile, „Jos armele“ al Berthei von Suttner e o cronică, a cărei acțiune nu-i altceva decât o simplă succesiune de fapte în timp, pe care un cerc restrâns de eroi le săvârșesc sub presiunea unor cauze independente de voința lor și fără legătură organică cu alte cercuri, ori și mai puțin cu alte pătri sociale. — Acest caracter de cronică e întărit prin aceea că tot romanul e o povestire în persoana întâi, pe care o înșiră eroina principală: Martha. — El se manifestă în monotonie, care ici și colo încearcă a obseda pe cetitor.

Această monotonie ar fi putut fi fatală valorii romanului, dacă autoarea, conștient ori inconștient, n'ar fi întrebuințat mijloace pentru a o împrăști.

Sufletul cetitorului e încordat de pildă de măiestria cu care autoarea răsplătește pe Tilling, purtătorul ideilor nouă, cu dragostea unei femei bogate, tinere, culte, cu dragostea unei femei care e înainte de toate frumoasă și inteligentă. Dar mijlocul acesta nu-i cel mai fericit ales. Ba dela o vreme iubirea neîntreruptă, mereu fierbinte, iubirea a doi mizantropi ce fug de

lume trece marginile, sentimentul puternic al Marthei apare un moment ca ceva maladiv.

Autoarea ne încатуșează însă prin problemele, de cel mai actual interes, pe care le atinge în treacăt, alătura de problema principală: ereditatea și mediul, educația, psihologia masselor, considerațiuni asupra religiei, observări asupra lui Darwin, ori asupra Istoriei Civilizației a lui Boukles, satira formelor mincinoase în care trăește societatea — de pildă acea spălare a picioarelor bătrânilor la Curtea din Viena — și mai presus de toate înlănuirea de argumente pro și contra, paginile lungi de discuții care sucesc războiul pe toate fețele și care se cetesc cu cel mai încordat interes.

Toate acestea sunt vrednice de toată admirația și cartea ar putea avea un nemăsurat preț, pentru îndulcirea asperităților sufletului omenesc, care izbucnește în sălbătăcii nu numai când e în războiu, — dacă n'ar fi însă acele ușoare exalări de cosmopolitism, cari răsar printre rânduri, și cari pot avea urmări funeste când, — în actualul stadiu al civilizației omenesci — romanul ar pătrunde cercuri cu jumătate de cultură și cu judecata simplistă care trage consecințe imediate.

G. C. Ionescu.

Cronica.

Darea de seamă despre adunarea generală a Asociației tinerii la Șimleu o rom începe în numărul următor.

† Nicolae Popea, episcopul diecezei gr. ortodoxe a Caransebeșului, cel mai în vârstă arhiepiscop român, a răposat în Caransebeș, Sâmbătă, la 8 August n., în vârstă de 82 de ani, — doi ani după ce și-a serbat jubileul de 50 ani de poezie.

Născut la 17 Februarie 1826, în Satulung (Hosszulfalu, com. Brașovului), din părinții Neagoe Popea, preot, și Voica născută Verza-Popoviciu, — a urmat școlile normale și gramaticale în Brașov și Blaj; la 1843 trece la Cluj și de-aici, la 1846, la universitatea din Viena, pentru a studia teologia. Aici în Viena l-au aflat turburările anului 1848 și tot aici a făcut cunoștința multor tineri, mai târziu bărbați însemnați ai României, cari se întorceau din Paris.

După terminarea studiilor, 1849 și 1850, a fost practicant la guvernul țării din Sibiu, apoi concipist la pretura din Deva și pe urmă actuar la pretura și judecătoria din Șomcuta mare. La 1856, marele mitropolit Andrei Șaguna îl chiamă în serviciul bisericii și, același an, îl tunde într-un monah cu numele Nicolae. La 1870 e numit vicar arhiepiscopesc, iar la 1871 hirotesit într-un arhimandrit.

La 27 Martie 1889 a fost ales, la 20 Mai a fost întărit, la 11 Iunie a fost hirotonit de Episcop al diecezei Caransebeșului, iar la 2 Iulie, același an, a avut loc intronizarea lui.

Încă de când era student, N. Popea se ocupă cu literatura. În 1846, împreună cu A. Papiu Ilarian, a înființat și redactat o foaie săptămânală manuscrisă „Aurora“ sau „Zorile“ a juriștilor români din Cluj, cea dintâi încercare de felul acesta. Pe lângă toate ocupațiunile lui multilaterale, a dezvoltat, și mai târziu, o rodnică activitate pe terenul literaturii române. „Vechia mitropolie“, „Biografia lui Șaguna“, „Memorialul“ și alte lucrări sunt roadele acestei munci. Pentru meritele sale câștigate pe terenul literar, Academia română din București l-a ales, în anul 1899, membru ordinar. În anul următor, 1900, și-a ținut discursul de recepție într-o ședință solemnă, prezidiată de M. S. Regele Carol I.

Prin moartea lui, biserica și neamul românesc pierde un fiu credincios și vrednic.

Odihnească în pace!

Inaugurarea teatrului popular român din Șoimuș. Duminecă, la 16 August n., va avea loc, în Șoimuș, inaugurarea primului teatru popular românesc, ridicat din bani adunați cu multă jertfă și muncă neobosită de preotul local Ioan Baciu...

În numărul viitor vom publica un raport amănunțit despre această serbare rară, de bun augur pentru viitorul mișcării noastre teatrale, — căutând să dăm și câteva fotografii.

Poșta Redacției.

D. Scurtu. Din versurile ce ne-ați trimis, se vede că nu sunteți lipsiți de talent — totuși ar fi cam mult de corectat. Sfatul nostru ar fi să păstrați poeziile »Lună« și »Copilă« și dacă mai aveți și altele de felul acesta, mai târziu, după ce veți mai fi învățat și cetit, după ce veți mai fi trăit și gândit... să le scoateți din sertar, să le recetiți, să le limpeziti și apoi să mai vorbim.

V. M. Tăcuta. Sunt 2—3 strofe bunicele în poezia cam prea lungă în care se simte prea mult influența lui Eminescu. Încercați cu cântece, poate reușiți să prindeți mai ușor capriciile sentimentelor.

M. Balt. »In zi de ajun« e o mică compoziție școlară cu destule greșeli. Dacă aveți așa multe, trimiteți — poate găsim și ceva bun.

G. R. Rotică. »Doi tovarăși« se va publica dar trimiteți-ne și una din cele mai bune.

Oreste. N'am voi pentru nimic în lume să descurajăm un talent și ne pare rau din suflet că nici poezia după Wordsworth nu e destul de bună ca să fie publicată. Prea sunt strofele înțepenite, prea sunt cuvintele înțeleite... de ce nu le lăsați să crească mai firesc, să se mlădie mai mult? Mai încercați.

Elis. Ave. Printre cele trimise sunt unele pe cari le vom publica pe rând. Dacă mai trimiteți le primim cu plăcere și vom mai alege.

A. P. Scariu. Cităm din însăși opera d-tale: »dar după ce trec vre-o două trei zile, răd de ceea ce am scris. Toate mi se par nebunii, naivități. Suntem siguri că astăzi răzi.

Aviz.

Rugăm pe toți on. noștri abonați cari nu și-au înțoit până acum abonamentul pe semestrul al doilea, sau n'au achitat nici costul abonamentului pe semestrul întâi, să ne achite sumele cu cari datoresc, ca să nu fim nevoiți a suspenda trimiterea revistei la adresa lor.

În acelaș timp, mulțumim călduros tuturor abonaților cari și-au răscum-părat chitanțele de abonament.

Adm. rev. „Luceafărul“.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

În Librăria lui W. Krafft în Sibiiu (Nagyszeben) se află:

(Prețurile în coroane.)

- Allessiu D., *Cultura legumelor*, cu goliguri în text. 2.—
 Barcianu, Dr. D. Popovici, *Dicționarul român-german*, revădit și completat. Ediția a III-a, broș. 6.—, leg. 7.60.
 — *Dicționarul german-român*, revădit și completat. Ediția a III-a, broș. 8.—, leg. 10.—.
 Bourreanul Eug., *Povestea Lăcrămiarei*, poezii. 1.50.
 Branice Dr. V., *Ciprian Porumbescu*, schița monografică, 1.50.
 Caragiale I. L., *Nuvele, Povestiri*. 1.50.
 — *Momente, Schițe, Amintiri*. 2.—.
 Cazaban Al., *Chipuri și suflete*. 1.50.
 Conta C. P., *Curs de Albinărie*, Vol. I și II —.35.
 Cridim, *Epigrame*, cu un raport de dl membru academician I. Caragiale. 1.—.
 Crișan I., *Terminologia studiilor fizico-chemice*. — 10.
 Dante-Alighieri, *Divina Comedie, Infernul*. Traducere în versuri de N. Gane 4.—
 Dulfu P., *Ifigenia în Aulida. Ifigenia în Taurida*. Traducere în versuri. 2.—
 — *Ispriștii lui Păcală*, prelucrate din nou, cu ilustrații. 1.75.
 Dunăreanu N., *Răsplata, nuvele*. 1.50.
 Florini Alex., *Povești populare*. 2.—
 Gazeta Transilvaniei, „Număr Iubilare“ 1908. 1.50.
 Ghica I., *Scrisori către V. Alexandri*. (Ghica ca bărbat de știință și ca om de stat.) 3.—.
 Grigoroșova și Ghil, *Dicționar complet german-român*. 2.50.
 Giurgea E. N., *Considerațiuni generale asupra tere-nului arabil al Moldovei*. 2.35.
 Hințescu, *Carte de bucate*. 1.60.
 — *Proverbele Remănilor*, broș. —.60.
 Inimicaria, *adecă floarea poeziei naționale din cei mai buni scriitori români în uzul tinerimei române*. —.60.
 Moldovan C., *Cântarea Cântărilor*, după biblie. 1.—.
 Morariu G., *Ciprian Porumbescu după 25 de ani. Scriere populară*. —.50.
 Ofănescu Adina Gr., *Cugetări*. 1.50.
 Pașăianu T. V., *Cartea de aur sau luptele politice-naționale* 4 vol., broș. à 10.—.
 — *Judecătorile cu jurăți*. —.80.
 — *Lupta pentru drept*. 2.—.
 — *Scopul în drept*. 8.—.
 — *Libertatea*. 2.—.
 — *Principiile politicii după Holzendorf*. 4.—.
 — *Buna chiverniseală*. Carte pentru toți. —.40.
 — *Sămbăta morților*. Dramă din popor în 5 acte. —.60.
 Petrașcu N., *Marin Gelea, Roman*. 4.50.
 Putnok-Crișian, *Dicționar maghiar-român și român-maghiar*, leg. 6.—.
 Riria, *Ultima rază din viața lui Eminescu*, dialog dramatic în 5 scene. 1.50.
 — *Elvira*, tragedie în cinci acte. 2.—.
 Rosetti Sandu D., *Din toate, poezii*. 1.50.
 Săndulescu I., *Poezia lirică din timpul războiului pentru neamțarnă 1877—878*. 1.—.
 Șulțiu I. St., *Din Memoriul*, partea VI. (Cuprinsul: Biografia lui I. Dragoș. Acte și documente din istoria munților apuseni. Tractatul despre faptele Românilor săvârșite la anul 1848/9 sub conducerea lui Avram Iancu. Afacerea Iancu, etc. etc.) Se vinde în folosul Muzeului. 1.90.
 Theodorian C., *Sangele Solovenilor*, roman. 1.50.
 Ținc Nicolae, *Rime vesele, monologuri*. 1.—.
 — *Monologuri în versuri*. Ediție completă. 1.—.
 Zamfirescu D., *Alte Orizonturi, poezii*. 1.50.
 — *Poezii nouă*. 1.50.
 — *Imnuri păgâne, poezii nouă*. 1.50.